

HOTARUL**LITERAR — CULTURAL — ARTISTIC****ANUL VI. Nr. 4-8.****A R A D****APR.-AUG. 1939****CUPRINSUL :**

Emil Hanganu	— — —	In Mai	— versuri —
Olimpia Iosif	— — —	Prinos	”
Al. Alexandrescu	— — —	Noaptea astronomică	
Nicolae Jianu	— — —	Răvaș, Daruri, Primăvară, Final, Moarte	— versuri —
Gh. Moșiu	— — —	Stropi din cascada vieții...	
Tulia Bogdan	— — —	Reuniunea Femeilor Române din Arad	
Emil Hanganu	— — —	Sărută-mă și bea	— versuri —
Nicolae Jianu	— — —	Târgul cu pâcle	— fragment de roman —
Sabin Veselle	— — —	Figuri Zărăndene: Dr Pavel Oprișa	
Augusta C. Rubenescu	— — —	Trezeci bani de argint	— legendă originală —
Olimpia Iosif	— — —	Montaigne	— studiu —
Al. Constantinescu	— — —	Poeziile lui Ion Tripa	— cronică literară —
Hofăranu Silviu	— — —	Titan	— versuri —
Al. Constantinescu	— — —	Cum scrim și cum ar trebui să scriem	— colț limbistic —
Al. Constantinescu	— — —	»Guide de la Roumanie«	— cronică cărții —
I. Moldovan	— — —	«Sparkenbroke»	— cronică scrisului —

REVISTE : (i. m.) — INSEMĂRI : (a. c. — g. m.)

: REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

A R A D,

Strada Vasile Goldiș 6

ABONAMENTE:

Autorități, întreprinderi, instituții	Lei 500
Biblioteci și Particulari	Lei 200
Preoți, învățători, studenți	Lei 100

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Manuscrisele admise de comitet vor fi publicate în ordinea primirii. Autorii sunt rugați a le trimite scrise la mașină pe o singură pagină. Cele nepublicate — nu se înapoiază.

HOTARUL

LITERAR — CULTURAL — ARTISTIC

ANUL VI. Nr. 4-5-6.

A R A D

APR.-MAI-IUNIE 1939

IN MAI

De-ți vin vreodată 'n gând plimbările
 Cu barca clipotind pe apă,
 Nu-ți picură venin în suflet sările
 Și inima tristețea nu ți-o sapă?

De-auziu în nopți târzii privighetorile Cluj
 Când luna fuge printre nouri,
 Nu-ți plâng atunci în gând viorile
 Demult făcutelor ecouri?

Și stelele în noapte-albastră,
 Cu tremurate scânteieri de vicii,
 Nu-ți amintesc de fericirea noastră
 Când ne zâmbiau din iarbă licuricii?

Parfum de liliac și lăcrămioare
 Și cântece de dragoste și viață
 Pe tine amintirea nu te doare
 In Mai când toată firea se răsfață?

EMIL HANGANU

Prinos

Înlănțuit în mine prin fire întunecate
Trecut, tu mă condamni la asprele-ți porunci,
Căci zilele și anii de neguri înecate
Le-ai plămădit în sânge ca'n mine să le-arunci.

Ai colindat, prin veacuri, pe trudnica moșie
Lăsată dar de nuntă sărmanei creaturi;
Și te-ai vărsat în mine din vatra cenușie...
Răspântie de secol... a șabelor făpturi.

Și-acuma, în vârtejul de patimi și de țeluri
Ce-mi încovoie capul și-mi nimicește gândul,
Suprema încordare a albelor oțeluri

Tu mi-o trimiți; prin tine cuceresc avântul.
Din nou purtată'n flăcări și'n valurile luptei
Voi birui... și tainic îți voi rosti cuvântul.

Olimpia Josif.

NOAPTEA ASTRONOMICĂ*)...

Scurte reflecții pe marginea unui comentariu la o speță banală.

Am citit, nu de mult, o speță, interesantă doar prin *nota* care o însoțește.

Inculpatul I. S. este trimis în judecată, în baza procesului verbal dresat de șeful de post, pentru faptul că în ziua de 6 Noembrie 1937, ar fi cântat pe stradă, la ora 20, turburând astfel liniștea publică.

Pricina a ajuns până în fața Curții de Apel care, respingând recursul Ministerului Public, a consfințit soluția că faptul nu constituie o infracțiune.

Di Judecător care făcea oficiul de procuror delegat în fața Tribunalului, — după cum ne-o mărturisește în *nota* de sub zisa speță, — se declară nemulțumit cu hotărârea instanței de recurs. Până aici nimic de zis. Mă rog, de ce ar fi numai decât bune toate soluțiile Curților de Apel? Dar Dsa. ține să ne demonstreze, cu ori ce preț, că la 6 Noembrie ora 20, e noapte. Căci, iată ce spune în comentarul său:

„In doctrină avem două teze; 1. timpul nopții ar fi intervalul de timp delr apusul soarelui până la răsăritul lui, adică noaptea astronomică, 2. noaptea ar fi durata de când s'au închis porțile și se culcă oamenii, până la deschiderea lor dimineața“. Și mai departe: „Înțelesul dat de Onor. Curte, ne-ar duce la o probațiune curioasă: procesul verbal constată că era noapte orele 20 și inculpatul ar cere proba, să dovedească că lumea nu se culcase atunci când infracțiunea fusese comisă, ceea ce desigur nu a fost în înțelesul legiuitorului când a voit să respecte liniștea publică și nu somnul locuitorilor.“

Eliminând din discuție concluziunea la care se ajunge și pe care o lăsăm, întreagă, comentatorului, — apelul la doctrină în cazul dat, marchează o conștiințiozitate, o grijă pentru adevăr, căreia nu-i putem imputa decât că e extremă.

*) Reproducem această schiță literară după „Gazeta Tribunalelor“, unde a fost trimisă și publicată pentru elucidarea unei spețe juridice.

Schița aparține d-lui Al. Alexandrescu, simpaticul președinte al Tribunalului Arad, pe care-l bănuim de mult ca infractor... literar și pe care avem satisfacția de a-l fi prins în sfârșit în flagrant delict. Il denunțăm arădanilor pentru a-l scuti pe viitor de a recurge la camuflajul juridică a creațiunilor sale literare.

Talleyrand, — acest leneș genial, — obișnia să spună: „avant tout, pas de zèle!“ Și avea dreptate.

Literar vorbind, zelul ține mai mult de mușchi decât de creier.

În magistratul care voește cu tot dinadinsul pedepsirea infractorului, societatea are un prețios auxiliar. Nici legiuitorul n'a întocmit câteva sute de articole, ca să fie îngăduitor. În ce ne privește, nu avem nici o preferință pentru magistratul „acru“ (acesta în mod ciudat, suferă de... hiperaciditate) sau pentru magistratul bun la suflet. Avem în schimb o stimă deosebită pentru magistratul înțelegător, pentru că oamenii de felul său cunosc viața și își pricep și meseria. Magistratul poartă robă, — dar nu e numai decât rob textului și nici simplu robot. Acestea rămân și trebuie să rămână simple derivate... Roba îi dă demnitatea și nimic altceva. E priceput sau ignorant, trândav sau zelos, — pe propria sa piele... Dar poartă robă. Justiția are nevoie de fast, cât are nevoie preotul de odăjdiiile sale și fumul de tămâie. Cu acest decor, sentințele proaste își găsesc supunerea cuvenită. Și e necesar...

Nu știm dacă doctrina, la care se face adeseori apel, poate tranșa problemele prea... întunecoase.

Noaptea e o noțiune foarte elastică. Ea e în funcție de loc (sat sau oraș), de anotimp, de înclinări, de gust și chiar de concepții... Am putea să pomenim de longitudine, latitudine, astronomie, — dar ne abținem... Pentru unii, noaptea începe odată cu culcatul găinelor; pentru noctambuli, noaptea e o permanentă stare de veghe; în fine, pentru alții, noaptea durează toată viața...

Cât privește noaptea astronomică, noi credem că nu poate interesa decât astronomia. Intervalul de timp de la apusul soarelui (în Noembrie, — spune *nota*, cu precizie, — ora 6.30 (până la răsăritul său, de bună seamă nu poate decide soarta petrecărețului inculpat, altmintreli, ar trebui să se admită că fapta numitului intră în prev. codului penal pentru simplul motiv că ora indica, de exemplu, 6,45, deci trecuseră 15 minute dela apusul soarelui. (Un fel de apus pe... hârtie, pentru că nici dl șef de post, cu toată cerbicia sa, n'ar fi cōncedat că apune un soare care nici nu se vede pe un cer adesea inourat...)) Vasă zică, chestia cu noaptea astronomică nu aduce nici o lumină speței. Dar aflăm tot din doctrină că noaptea „ar fi durată de când s'au închis porțile și se culcă oamenii, până la deschiderea lor dimineața.“ Foarte bine, numai că nu toate porțile se închid și se deschid la aceeași oră în satul Dlui Șef de post. Și dacă porțile se închid, nu e o prezumție certă că omul s'a și culcat. Sau dacă o babă — matinală cum sunt babele, — se scoală cu noaptea în cap și-i dă în gând să deschidă poarta, așa, ca să se afle în treabă, în seamă oare că toți ai casei s'au sculat deasemenea? Și apoi, în cătunul uitat de Dumnezeu poate că nici nu sunt porți și mai ales nu se închid.

Românul are un gard de nuele, — pe care îl poți încăleca cu ușurință, — și un dulău slăbănog în ogradă care turbură permanent liniștea publică. Încearcă numai să te apropii...

Iată dar că nici doctrina nu ne vine în ajutor ori de câte ori e vorba de ceasuri indoelnice cum e blestemata oră 20...

De ce, atunci, să nu spunem simplu și pe înțelesul tuturor, — ceea ce și Curtea de Apel a spus în speță, — că noaptea e intervalul de timp în care, obișnuit, lumea doarme?!

Dacă și dl. șef de post ar fi admis ca juridică această părere, speța nu s'ar fi zămislit, — recunoaștem, — spre marele nostru regret, pentru că ea ne dă prilej să amintim, în treaieț iarăși, unele lucruri care ne stau pe inimă.

Din practica noastră de judecător de ocol, am reținut o constatare: prin zelul șefului de post, — mustăcios și atotputernic în micul lui fief, — țăranul român e un contravenient sută la sută. N'avem nimic de zis. Putem spune chiar: bravo, Dle șef de post! Cerbicia Dtale va pune în cele din urmă stavilă indolenței și indisciplinei de totdeauna a Românului! Să învețe tot omul și să-i între bine în cap că: ori de câte ori conduce un „vehicul“ să țină rândul și să nu mâne pre iute; să nu rupă afișele de la primărie sau de pe stâlpul din fața dughenei; să curățe strada; să refuze să primească, pe valoarea lor, monedele care au curs legal în stat; să asculte invitația patronului de a părăsi cărciuma după ora legală a închiderii localului; să nu lase câinele în drum; să nu arunce gunoae în grădină sau alte murdării; să îngroape imediat animalele sau păsările moarte; să jupoae coaja de pe copaci, — etc, etc, etc.

Cum omul nostru și-a făcut totdeauna „interesele“ în dosul casei și în pragul grădinei și n'a îngropat în viața lui o mătă moartă, — ca să alegem două exemple dintr'o sută, — plătește amendă și iar plătește.

Ceea ce te amuză și te intrigă totodată, este că orașanul calcă, cu seninătate, legile, sub privirea îngăduitoare, — pentru că e cetățean! — a sergentului de stradă sau chiar a Dlui subcomisar, — băiat de zahăr și prieten cu toată lumea. Potăile dorm de-adreptul în drum; trecătorii... umezesc trunchiurile arborilor, colțurile gardurilor și zidurile caselor de oameni cumsecade; vehiculele trec „în mod periculos pentru siguranța persoanelor sau lucrurilor“ și dispar în nori de praf, lăsând orățăniile, total invalide, în mijlocul caldarâmului; „cetățeanul turmentat“, — care e o notă simpatică a cartierului și stârnește râsul sănătos al copiilor, — chiuie cât îl ține gura, înjură cu foc și pocnește din degete, după tactul unei muzici imaginare...

Legile penale n'au, așadar, o egală aplicațiune. Și e regretabil. Explicația o aflăm în diferența, — să-i zicem de mentalitate, — dela sat la oraș, cu toate consecințele ce decurg de aci.

Soluția? Justiția nu poate face nimic, dar, poate că ar fi mai nimerit să se delege toți Dnii șefi de post, o lună, (numai o lună...) la oraș iar Dnii comisari, subcomisari și sergenți de stradă să fie repartizați pe la câtune, pe aceiași perioadă... Prin această năstrușnică măsură, n'ar câștiga decât sătenii. În acelaș timp, judecătorii rurali ar sucomba de plictiseală, iar cei urbani n'ar mai prididi cu munca...

Acuma, revenind la speța noastră, trebuie să mărturisim că inculpatul I. S. ne-a devenit simpatic. Cu puțină imaginație, am dori să reconstituim „cazul“ și nu știm dacă nu cumva intrăm în plin adevăr.

...Așadar, în ziua de 6 Noembrie, orele 20 numitul mergea, cântând pe stradă. Ne îndoim că inculpatul avea cea mai slabă idee că intrase în noaptea astronomică... Un lucru e cert: era omul cu chef și cânta Fiind cu chef, putea foarte bine, — sanguin cum e Românul, — să spargă câteva geamuri sau măcar niște capete; putea să tragă cu revolverul într'o țintă vie sau să-și împlante cuțitul în măruntaele unui consătean, amic sau dușman. S'ar fi întâmplat ceea ce numește, deopotrivă, o nenorocire sau un fapt divers.

Inculpatul I. S. n'a făcut nimic din toate acestea. În schimb, a cântat. Iată o manifestare de voce bună care, oricât de agreabilă, auzului (sau, poate, inculpatul a cântat prost?) vine în conflict cu noaptea astronomică. Domnul Șef de Post, — care e hapsân și nu posedă nici ureche muzicală, dar care s'a certat mai odineaori cu Doamna, a primit în cursul zilei un ordin observator ori suferă cumplit din cauza unei măsele, — aflându-se prin apropiere, s'a încruntat pe dată, a scos, tacticos ceasul, l'a consultat cu perfidie, a privit apoi, vag, cerul și deși o fi fost 7.20, a decretat scurt: noapte! (noaptea astronomică, adică).

În consecință, dl șef de post și-a pus la loc, în buzunărașul de la pantalonii negri, ceasul și lanțul gros de aur doublé a zornăit ușor și inchizitorial. Cu mâinile înfipte apoi în mijlocul trunchiului voinic, cu picioarele rășchirate, în bătătura postului de jandarmi, pe lângă care tocmai trecea nefericitul, a strigat scurt și poruncitor:

— Aghionoei!

Din cancelarie se auzi un glas înăbușit.

— La ordin!

— Ia vezi măi, cine-i netrebnicul ăla care »urlă« în plină noapte?

Aghionoei stătu o clipă locului, se orientă în spațiu, apoi eșind în uliță, se oțără la rându-i:

— Ia stai, măi! Măi, n'auzi? Ia vino'ncoa!... Așa... (Infractorul a fost apucat de braț, cu vigoare de jandarm). De ce »urli«, măi?

— Hai?

— Aoleu... 'tuț' '... (scrâșnet printre dinți). Vino'ncoace, măi,... Noaptea ți-ai găsit să »urli«, fir'ai al dracului de măgar... Hai la Domnul șef...

Impins în bătătură, inculpatul, care la aceeași întrebare manifestă aceeași nedumerire, suferi primul contact cu Dl șef de post: două palme zdravene.

În cancelarie trebui să povestească totul de-a fir a păr. Declarația sa fu lamentabilă. I se împletecea limba în gură, — nu se poate preciza, de spaimă sau de băătură. Fu percheziționat. Nu poseda nici arme nici manifeste. Fu pus să semneze un proces verbal, mângînd, cu mâna care se bălăbănea, actul oficial pe care se așternuse o proaspătă cerneală violetă. Primi un pumn sub bărbie, să fie cu băgare de seamă pe viitor. În fine, pentru că nemernicul nu știa să scrie, Aghionaei îi luă degetul cel gros dela mîna dreaptă și-l apăsă, vîrtos, pe tușieră.

— Gata, Dle șef.

— Dă-l afară... Ai grijă mâine să înaintezi actele judecătoreiei.

— 'Teles. (Întorcându-se către delicvent) Hai, măi, ieși.

Afară, l-a svârlit „de o aripă“.

— Șterge-o și să nu te mai prind pe aici.... Auzi, măi?...

A doua zi, bețivanul s'a trezit și și-a privit îndelung degetul cel gros de la mîna dreaptă, fără să poată înțelege cum a devenit, așa, deodată, violent — violet.

Poate chiar așa s'au întîmplat lucrurile.

De ce să uităm însă că, în ziua de 6 Noembrie, pe aproape de ora 8 seara, anul una mie nouă sute și ceva, în satul uitat de Dumnezeu, un cântec pe drum, e un eveniment. Cele câteva note singuratece și răgușite s'au prefirat printre crengile jilave și desfrunzite ale copacilor din fundul ogrăzii, au bătut, cu degetele amorțite, în geamurile opace de la casele ghemuite în umbre și noroi. Corpuri omenești au tresărit și s'au mișcat printre țoale. Nostalgic sau vioi, cântecul a bătut în ușa fiecăruia și a fost tălmăcit în fel și chipuri. O fată care a păcătuit și-a trimis gândul, în dar, ibovnicului, Babele clevetitoare au prubuluit cam cine o fi bețivanul. Somoroșii, tînjind după o cinzeacă de rachiu, au plesnit din limba uscată ca o surcică, au înghițit în sec, s'au întors pe o rîună și au readormit, senini, căci, de când se pomenește Românul n'a suferit de insomnie.

Au fost și mulți dintre acei care nu dormeau la ora fatală. Fie că se aflau în ogradă, fie că leneveau în casă, pe o laviță, au simțit, cu toții, un pustiu subit de-alungul beregății și ochii li s'au umezit după un dram de băătură. Dar vremurile is grele și bani — ioc! Au scuipat, cu necaz, printre dinți și s'au întors cu spatele la drum.

Prilej de dorinți ori simplu fapt divers, motiv de nostalgii sau acerbă poftă de rachiu, — cântecul acela n'a supărat pe nimeni. Cu siguranță că n'a supărat pe nimeni,

Un lucru e cert: din ziua aceea blestemată, inculpatul I. S. cântă numai în surdina și în nici un caz dincolo de ora când începe noaptea astronomică...

Al. Alexandrescu

NICOLAE JIANU:*Răvaș*

*Mi-a venit în sara asta veste
Că ți-au pus pe piept bănuși și cruci,
Că frumos ai fost și fără viață
Și te-a plâns tot satul pe sub nuci.*

*Că ți-au pus pe frunte floare albă,
Popa ți-a cântat cu glas de sfânt,
Te chema nebună Filofteia* University Library Cluj
Când pe ochi ți-au presărat pământ.

*Groapa ți-au săpat-o lângă mama
Sub hultoana cu cireșe moi.
Că Pohrib groparu-a dat de apă.
Și de tigva moșului Priboiu.*

*Vezi, bade Ioane, unde-i mama...
Spune-i că mi-i scârbă și-s posac,
Mi-s obrajii pământii ca huma
Și de când e moartă eu tot tac,*

*Că aștept să-mi ardă lumânare
Peste frunte, peste ochi și peste grai...
Spune-i mamei că-i sărută mâna
Fătul ei cuminte, Nicolai...*

Daruri

*Din aurul topit al somnului ca un fur
Am rupt aceste nopți și le ard pentru voi
Pentru toți câți sunteți îmbrăcați sau goi,
Pentru sufletul înfinat de patimi sau pur.*

*Sufletul ca pe un tâlhar îl desbrac și vi-l dau
Să mi-l ardeți pe rug, să-l scuipați, să-l loviți,
Noaptea să vă închidă ochii trudiți
Să culeagă venin pentru cei care n'au.*

*Dintre nopțile albe câte s'au stins
Una se dăruie sângelui crud,
Pentru lanțurile grele ale sânului nud
Intru slava fiorului zadarnic aprins,*

*Aici stau culcate și nopțile albastre
Cu fâlfâiri reci de strigoi și vedenii,
Cu cerul bolnav și trist, cu amarele denii
Și cu flori de noroc vestejite în glastre.*

*Pentru odihna gândului meu vi le dau ca pe-o pâne
Pentru a somnului negru foame amară,
Să veniți sub semnul luceafărului de sară
Să mă isgoniți din viață ca pe-un câne.*

Primăvară

*Când s'au deschis trudiți și putrezi ochii
In liliaci urcase frunză nouă,
Ieșise morții albi pela ferestre
Și oile dormeau cu botu 'n rouă.*

*Imi risipisem toată viața 'n somnuri
Pe trup rodea buruienș de vise
Și azi îmi curg prin vine stropi de soare
Și miros tare de păduri deschise.*

*Imi plimb odihna peste pajiști ude,
Pe suflet mă sărută ploi mărunte,
Din trup îmi mușcă tinere isbăre
Și ierburi moi mă mângâe pe frunte.*

*Sunt cel dintâi în primăvara nouă
Mă bucur de viață ca de-o veste
Și aștept să-mi crească aripi mari de moarte
Să-L văd pe Dumnezeu cum se-odihnește.*

Final

*Ca o camee putredă luna s'a spart
Și a căzut în apele verzi
Pentru hrana brotăceilor guralivi și uzi
Pentru podoaba rouăi în livezi.*

*În cerdacul vechi liliacul s'a coborît
Peste somnul unei fete ca un tâlhar,
Zarzării au plâns și s'au închinat
Pentru primăvara trecută peste hotar.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Moarte

Tanei Mugurel

*Pe pragul buzelor sufletul ți-a îngenunchiat
Încet, peste vecernia ochilor pleoapele-ți cad,
Gândurile flutură depărtarea peste trupul aprins
Și sângele mort își oprește vâslele albe în vad.*

*Florile negre ale dragostei pe inimă-ți cresc,
Uitate și vechi se tângue jurămintele 'n cer,
Te 'mpiedeci în jocuri de ani, albastre și verzi,
Iar vorbele toate și rostul și moartea și-o cer.*

N. JIANU

Stropi din cascada vieții...

Unde sunt lacrimi multe e suflet mult.

*

Lacrimile stau numai cu sufletul.

*

Din iubire, faci ce-i bine pentru alții; din amor, faci ce-i rău pentru tine.

*

Cine nu știe lua hotărâri, nu știe nici să se supună.

*

Oricât de puțină e suferința, ea totdeauna e mai multă decât bucuria.

*

Cine te aprobă totdeauna este egal cu cine nu te aprobă niciodată

*

Nu există adevăr care să nu vină dela Dumnezeu.

*

În oameni, și viața și moartea sunt conduse de inimă.

*

Moartea tinerilor este pe atât de iute pe cât de înceată este viața bătrânilor.

*

Numai cine trăiește o viață nemuritoare, dovedește nemurirea.

*

Arta este lume nouă: e lucru nou în formă nouă.

*

Arta este o înnoire a vieții.

*

Păgânismul credea că la sfârșitul suferinței începe moartea; creștinismul spune că la începutul morții începe suferința...

*

Când sufletul nu-i plin, și lumea e goală.

*

Suferința e izvorul lacrimilor, și lacrimile sunt izvorul muzicii.

Gh. Moșiu

REUNIUNEA FEMEILOR ROMÂNE DIN ARAD*)

Reuniunea Femeilor Române din Arad este una din cele mai vechi societăți feminine ce le-am avut noi Români în vechea Ungarie. Are un important trecut cultural social și aproape patru decenii a fost o citadelă de naționalism în acest ținut. Aradul, capitală de județ cu populație curat românească, cu episcopia ortodoxă, Banca Victoria, ziarul Tribuna, toate aceste importante instituții românești, secondate de Reuniunea Femeilor Române au fost focare de românism aici și, zeci de ani au consolidat viața culturală și financiară din acest județ, înglobând și o însemnată parte a județelor Timiș, Bihor, Hunedoara.

La anul 1884 au început primele ședințe de constituire prezidate de episcopul Ion Meșianu pentru a se pune bază înființării *Reuniunii Femeilor Române din Arad și provincie* și a se redacta statutele cari urmau a fi aprobate de guvernul ungar.

Scopul Reuniunii dela început a fost înființarea unei școli superioare de fete cu internat. La 31 Ianuarie 1884 se alege primul comitet sub prezența de onoare a episcopului și se alege prezidentă Hermina P. Desseanu soția avocatului și marelui luptător naționalist Ion P. Desseanu, secretar Atanasie Tuducescu profesor la preparandie, casieră Letiția Oncu. Statutele s'au înaintat guvernului ungar și au fost aprobate cu data de 24 Octombrie 1886 No. 59170 VII.

Statutele prevăd: 1. *Scopul Reuniunii este crearea unui fond din care se va înființa cu timpul în Arad o școală românească confesională greco-orientală cu internat pentru educația fetelor române.*

2. *Reuniunea și institutul ce se vor înființa, vor sta sub înaltul patronaj al Episcopului român greco-oriental din Eparhia Aradului.*

*) Acest scurt istoric al Reuniunii l-am scris în Ianuarie 1938 la cererea Dlui I. Tripon (azi directorul Tipografiei Diecezane din Arad) pentru monografia Aradului la care lucrează. Am căutat să schițez istoricul și înfăptuirile R. F. R. din Arad pe baza documentelor ce se găsesc în arhiva Reuniunii și fiind ea de 20 ani secretara acesteiso cietăți. Văzând că monografia proiectată întârzie prea mult, în luna Mai c. am dat spre publicare revistei »Hotarul« acest scurt istoric al Reuniunii, scris acu-i un an și jumătate. La timpul său când monografia va apare, are dreptul să reproducă din »Hotarul« acest articol.

Dela anul 1884 până la 1889, Reuniunea adună ban cu ban pentru fondul necesar înființării școalei de fete. Apelează la băncile românești, la puținii oameni cu dare de mână ce-i aveam pe vremuri în Ardeal, deschide colecte, membrii plătesc cotizație anuală și dintr'un proces-verbal — îngălbenit de vreme — redactat în ședința ținută la 28 Martie 1888 în care să face predarea averii Reuniunii de către casiera Letiția Oncu, această avere era 2977 florini 89 creițari depunere la Banca Victoria și 4 fl. în număr.

Acesta era fondul Reuniunii la aceia dată! Acest proces verbal, cel mai vechi, păstrat în arhiva Reuniunii, este semnat de membrii primului comitet: președintă Hermina P. Dasseanu, membre Rhea S. Ceontea, Silvia Plopu, profesorul Teodor Ceontea, Advocații Petru Truția și Dr. Nicolae Oncu.

În toamna anului 1890, Reuniunea deschide „Școala superioară de fete.” cu caracter confesional. Școala are și un mic internat, așa cum era întreg începutul, și totul este instalat într'un modest apartament din etajul I. în casa episcopiei de lângă biserica ortodoxă.

Cea dintâi prezidență, distinsa româncă Hermina P. Dasseanu, durere n'a ajuns să vadă împlinit scopul Reuniunii, întrucât moare la 1889. Deschiderea școlii se face sub prezidenția Aureliei Beleş soția notarului public Dr. Ion Beleş din Arad.

Dar, abea deschisă școala, Reuniunea căreia ministerul nu-i recunoștea dreptul de a susține o școală confesională, trebui să o predea sub dispoziția Conzistorului, mulțumindu-se să poarte în viitor grije de educația elevelor plasate în internat și de întreaga gospodărie. Pe lângă această grije gospodărească și morală a școalei, Reuniunea se nizește să adune fonduri pentru a putea sprijini elevele lipsite de mijloace și doritoare de carte românească.

În cursul anilor ce urmează, localul școalei și internatului adăpostit acum în casa conzistorului din str. Eminescu de astăzi, se dovedește insuficient și nepotrivit pentru numărul din an în an tot mai mare al elevelor. Reuniunea începe să fie preocupată de ideea de a clădi un local propriu, modern, pentru școală și internat.

Se convoacă Adunarea generală a Reuniunii la 10 Martie 1909 în care elemente noi, cu noi energii pornesc muncă uriașe de-a aduna capitalul necesar. Prezidenta Aurelia Beleş se retrage dela conducerea Reuniunii și se alege noul comitet: prezidență Letiției Oncu soția avocatului și directorului general al Băncii Victoria, Dr. Nicolae Oncu. Secretar e Sever Bocu șef redactorul ziarului *Tribuna*, casieră Iustina Șerban, consilieri: Dr. M. Oncu, Dr. I. Marșieu, Dr. C. Iancu, Dr. S. Tămășdan.

Acum începe activitatea fără hodină a prezidentei, marea româncă Letiția Oncu n. Hodoș, care moștenise din strămoșii ei din Munții Apuseni energie, cuget și suflet românesc. Această româncă înzestrată cu voință de fier, nu cunoaște obstacol când e vorba a duce la îndeplinire un ideal românesc.

Aradul pe aceea vreme era centru atât cultural cât și politic și multe îndemnuri mărețe au pornit din acest oraș, leagănul unui însemnat mănunchi de luptători însuflețiți, cu rol preponderent în viața noastră politică națională. Erau oameni conduși de cinste și convingerea într'un ideal. O întreagă pleiadă din generația mai tineră de intelectuali, făcea școală de naționalism din însuflețirea acestor bărbați de cap, inimă și caracter desăvârșit cu rol covârșitor în trecutul istoric al Ardealului nostru. Din aceasta pleiadă de luptători a făcut parte româncă plină de energie și inteligență care a fost Letiția Oncu.

A pornit inițiativa de muncă cu încrederea nelimitată în isbânda finală. S'au organizat baluri, serate, conferințe, o loterie cu 100 bilete pentru care abea după multa străduință s'a obținut autorizația guvernului ungar. Balurile în costume naționale în Arad s'au organizat pentru întâia dată în anii 1909—10—11 și a fost o adevărată revelație bogăția și variația de costume originale din întreg întinsul ținuturilor românești purtate la aceste ocazii.

Letiția Oncu bate la toate ușile pentru a cere în folosul fondului Reuniunii și însuflețirea cu care s'a muncit la aceasta societate din Arad în cei 4 ani ce urmează, este vrednică de luare aminte și ar putea fi îndemn și pildă până în zilele de azi pentru toate societățile cu scopuri caritative.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru a evidenția greutățile cu cari aveam de luptat noi Românii în Ardealul din trecut, e de ajuns a aminti darea de seamă a casierei Reuniunii Iustina Șerban din ședința ținută la 27 Februarie 1910 și în care averea Reuniunii la acea dată era de *28.288 coroane, 25 fileri*. Ce mult trebuia încă până la capitalul necesar pentru edificiul școlii cu internat! Dar Letiția Oncu nu era femeia care să șovăie și să se oprească în drumul odată început. Văzând că e prea lentă adunarea capitalului ce trebuia, oricât de intensivă era munca depusă și mare entuziamul, i-a venit ideea să recurgă la românul basarabean, *boierul Vasile Stroescu*, care prin donațiunile lui de sute de mii dăruite în Ardeal pentru scopuri bisericesti și școlare, devenise o figură legendară pentru noi românii ardeleni. Scrisoarea plină de însuflețire ce i-o adresează Letiția Oncu în numele Reuniunii, este încoronată de succes și în ședința din 16 Maiu 1910 se aduce la cunoștința comitetului Reuniunii donațiunea de *100.000 coroane aur* primită dela marele român *Vasile Stroescu* pentru scopul clădirii școlii de fete cu internat din Arad.

Era deci asigurată posibilitatea clădirii edificiului proiectat. În raportul casierei din 12 Martie 1911, averea reuniunii este de *167.233 coroane, 75 fileri*.

Urmează sprijinul material al Consistorului cu 60.000 coroane din fondul preotesc și terenul donat de lângă episcopie și astfel Reuniunea își vede realizat idealul: clădirea măreață din str Stroescu de az se inaugurează la 25 August 1913.

După munca neobosită și stăruința de fier timp de 4 ani, prezidenta Letiția Oncu căreia i se datorește aceasta realizare, se retrage dela conducerea mai departe a destinelor Reuniunii, și în locul ei Adunarea Generală alege prezidentă pe *Sofia Beleş* venerabila soție a protopopului greco-oriental Vasile Beleş; secretar e profesorul Avram Sădeanu, membre în comitet Dnele: Aurelia Petran, care totodată aduce Reuniunii serviciile de casieră timp de 7 ani; Sofia Papp, Valeria Herbay, Eugenia C. Pop, Elena Goldiș, Adriana Ispravnic, Ecaterina Vătan, Maria Botiș, Florica Popovici, Georgina Lugojan; iar consilieri sunt: Vasile Goldiș, Dr. I. Marșieu, Dr. C. Iancu și P. Vasilon.

Cât de însemnat rol cultural social a avut Reuniunea Femeilor Române din Arad, dovedește și faptul că a știut să grupeze în comitet, pe lângă cele mai distinse românce, și cei mai de seamă bărbați în viața intelectuală arădană. Astfel pe lângă cei 4 consilieri cari făceau parte din comitet, secretari au fost pe rând Dnii Sever Bocu, profesor Avram Sădean, mort pe front în cele dintâi luni ale războiului, și Victor Stanciu azi profesor universitar la Cluj. Era un titlu de mândrie să-ți dai obolul de muncă, gând și inimă în această societate feminină, care dela începutul ei și-a impus și a reușit să realizeze înființarea unei școli superioare de fete, cum n'aveam în întregimea Ardealului de cât încă trei (Sibiu, Blaj, Beiuș).

După izbucnirea războiului mondial la 1914, activitatea Reuniunii este limitată în anii ce urmează. Datorită împrejurărilor pe fiecare zi tot mai puțin prielnice, își mărginește activitatea la conferințe ținute de intelectualii români din oraș și acte de caritate în limita posibilităților. Destinele Reuniunii sunt conduse în toată durata războiului până la 1918-19 de către prezidenta Sofia Beleş, secretar fiind profesorul Victor Stanciu directorul școlii civile de fete.

La 1918-19 după sfârșitul războiului și împlinirea idealului nostru național, în fața împrejurărilor schimbate, destinele și rostul Reuniunii schimbă și ele.

După ce școala și internatul fuseseră definitiv trecute în posesiunea Conzistorului, activitatea Reuniunii incetează în aceasta direcție. În anii de mari prefaceri 1918-19, are un rol important în toate mișcările politice-naționale din acest oraș de graniță, în care schimbările și prefacerile de viață românească au fost mai intense de cât în oricare alt oraș din Ardeal.

Comitetul nou alcătuit sub prezidenția distinsei românce Dna Eug. C. Pop și opres. Adriana Ispravnic, un comitet de 15 membre, desvoltă cea se mai însuflețită activitate.

Se redactează schimbarea statutelor vechi, confõrm noilor directive dictate de situația prezentă. Reuniunii este recunoscută persoană juridică No. 128.19-1927. Președinte de onoare și patron rămâne pentru totdeauna Episcopul Aradului.

În zilele istorice din toamna anul 1918 femeile române din Arad grupate și conduse de Reuniunea, sunt în fruntea tuturor mișcărilor memorabile petrecute atunci. Reuniunii i se datorește primirea glorioasă a generalului Berthelot în Arad la 29 decembrie 1918, primirea plină de entusiasm și înecată în sânge. S'a pornit o adevărată goană în oraș după rumâncele îmbrăcate în costum național, în care au ținut să salute la gară pe marele nostru prietin.

Tot Reuniunea a pregătit — cu câtă emoție și însuflețire — primirea armatei române în Arad, care din cauze diplomatice bine cunoscute din istoria acelor timpuri, s'a amânat zi cu zi și s'a făcut abea la 16 Maiu 1919.

După aceste luni de tulburări și când în fine au urmat zile mai prietnice și situația vieții românești s'a consolidat, Reuniunea își ia ca directivă de viitoare activitate: caritatea pe toate terenele.

Deatunci și până în zilele de astăzi, acelaș comitet desvoltă o bogată activitate de binefacere. An de an, la Crăciun îmbracă 100—150 copii săraci dela școlile primare. A înființat cantine școlare pentru lunile de iarnă pe lângă școalele primare din străzile: Iosif Vulcan, Oituz, Lae Barna, Șega. Dă ajutoare însemnate la azilul de copii, la căminele de ucenici; ajută cu îmbrăcăminte și taxe școlare eleve și elevi săraci dela școlile secundare din oraș, sprijinește văduve și bolnavi și, peste tot, alină suferințe acolo, unde i se cere și unde poate.

În anul 1930 face instalația completă de raze ultraviolete în valoare de 100.000 Lei la spitalul de copii din Arad. Aceasta binefacere este vrednică de amintit prin faptul că de efectul tămăduitor al acestor raze, beneficiază gratuit toți copii debili și săraci din oraș. Tot din dăruirea Reuniunii s'a făcut iconostasul la capela spitalului județean în valoare de 30 000 Lei.

Pe lângă partea caritativă ce o desvoltă Reuniunea, activitatea social-națională o preocupă ca și în trecut. Ca o tradiție, aranjează an de an balul în costume naționale, care bal este azi cel mai reușit și cercetat. Cultul artei etnografice, a folklorului este mereu în programa Reuniunii arădane, societate cu un trecut adânc înrădăcinat în conștiința românilor de pe aceste meleaguri.

Reuniunea Femeilor Române din Arad este și va fi și în viitor o sentinelă de cultură, gând și suflet românesc, condusă de acelaș ideal din trecut: *Cultul pentru prosperitatea neamului românesc.*

Tulia Bogdan

Sărută-mă și bea

după Omar Khayyam

Pe unde voiu mai hoinări,
Prin care lumi și cu ce rost,
Când mâine poate oi muri,
Ce voiu mai fi din cel ce-am fost?

Pe orșicine-am întâlnit
Zadarnic am tot întrebat;
Ce voiu mai fi în infinit?
Că dela nimeni n'am aflat.

Și amărit că nu mi-au spus
Am luat o cană-atunci cu vin
Și plină-am ridicat-o 'n sus
Și iar am întrebat senin:

Știi tu ce alții n'au știut?
Știi tu ceva de cineva?
Și mi-a răspuns oala de lut:
„Ascultă-mă, nu întreba!...”

Priveste-mă pe mine lung
Și pune buza ta pe-a mea,
Toți oamenii ca mine-ajung.
Sărută-mă cu alean — și bea!”

Emil Hanganu

TÂRGUL CU PÂCLE

INTREBĂRI

— Fragment —

Dece-a nins în dimineața asta? Nu știu dece ziua aceasta nu mi-o puteam închipui decât frumoasă. În dimineața aceasta din miezul lui Martie, *trebuia* să înceapă primăvara și acum a răsărit dureros de întunecată ca un început de Octombrie. Cerul acesta de plumb, coborât până pe buzele coșurilor mi-a irosit toate gândurile din noaptea trecută. Zerlina stătuse toată noaptea în apa ochilor, cu capul gol, cu pletele răvășite pe umeri, cu pardesiul ei albastru, cu mâinile înfipite adânc în buzunare... Așa spusese ea că va veni. Am stat pe margina patului și am privit multă vreme, fără să mă gândesc la nimic, cum se lipeau fulgiș de fereastră, cum alunecau în jos în picături vâscoase, desolante... A nins toată dimineața și la prânz un soare bolnav a prefăcut străzile în niste lipitori întinse disgrațios prin fața porților ude. Continuau să cadă buimace picături rătăcite, care lunecau pe fețele oamenilor ca niște lacrimi mari, ca lacrimile unui plâns liniștit... mut.

Oare Zerlina va veni tot cu paltonul și cu tichiuța ei de lână? Era prea veche Zerlina așa? Nu mă gândisem niciodată dacă ea putea fi altfel și dacă fără veste ar fi venit fără paltonul tot albastru, fără tichiuța tot albastră, cred că n'ași fi recunoscut-o. Dar aseară la despărțire mi-a spus râzând: »Mâine vine primăvara Dan, voi veni cu pardesiul... și cu capul gol... și cu flori albastre în piept... vrei? Cred că n'am răspuns nimic dar am simțit cum fuge din mine Zerlina de până acum și gândurile mi-au adus'o nouă, îmbrăcată cu un pardesiu imaginar dar albastru i-au prins în piept trei — dece trei? — toporași și au ținut-o toată noaptea așa... alungând-o numai în zori de spaima fulgilor. Și acum într'adevăr Zerlina era prea veche în paltonul ei cu blana ciufulită de ploile toamnei.

La patru am plecat s'o întâlnesc pe Zerlina. Era aproape întunec dar pentru că azi hotărâsem sărbătorirea primăverii, am ieșit fără fular, fără mănuși, fără pălărie. Nu era frig.

Primăvara poate venise, dar stătea undeva la porțile orașului neîncredzând să intre, iar noaptea o simțise și cădea acum ca o răsufare de copil bolnav. Zerlina mă aștepta. Venise așa cum spusese. Pletele

negre căzute peste umeri îi albeau și mai mult obrajii și gâtul răsărise sidefiu din capcana iernii.

M'a luat de mână și mi-a șoptit: »la Șosea!«. În amurgul zilei acesteia fără anotimp, Zerlina era mai frumoasă ca niciodată și frumusețea ei mă înspăimânta. Nu i-am spus nimic.

Mergeam de mână ca doi copii sau ca doi bătrâni care nu mai aveau a-și spune nimic. Ne frământam numai gândurile.

Eram convins că Zerlina se gândea și ea la frumusețea acestui amurg nevisat. Nu-mi puteam închipui cine va vorbi întâi și nici ce va putea spune unul dintre noi. Eram străini? Sau poate eram prea aproape? Reușiseră oare scrisorile noastre să ne aducă atât de aproape unul de altul? Dacă aceasta era, atunci trebuia să mă bucur. Mă temusem întotdeauna că nu voi putea spune tot și întotdeauna mă întrebam dacă dragostea noastră crește numai din imaginație sau din sămânța acelei îndepărtate îngropăciuni. Oricum ar fi fost, Zerlina nu uitase Târgul cu pâcle, și sufletul ei venea în fiecare sară să se închine pe ulițele unde viața mă pironise. Drumurile ei se deschiseseră larg pentru tinerețea cea nouă, ale mele se ferecaseră pentru adevărata tinerețe. Mă oprisem aici poate tocmai pentru că nu dibuisem niciodată drumul care m'ar fi putut fura.

Până în seara când ea a fugit din Târgul cu pâcle, nu mă putusem închipui departe de ceasul Adormirii, de dealul cimitirului, de cerdacurile cu iederă, de porțile cu plopi... Atunci a încolțit în mine gândul evadării, dar paznicii nevăzuți până atunci mi-au pus în mâni cătușele, m'au încuiat în camera mea și mi-au lăsat descuiat numai drumul gândurilor... Cine nu mă lăsa să fug? Sau poate gândul că nu aveam unde fugi se întorsese și îmi plăcea să mă socotesc deținut.

Poate mă temeam în realitate de drumurile ce s'ar fi deschis dincolo de dealurile Dolhascăi, și poate credință că fugind din Târgul cu pâcle ași fugi și de mine, mă ținea strâns locului. Îmi plăcea oare să mă gândesc? Voiam să păstrez în mine cât mai mult imaginea lumii celeilalte așa cum o creiază nopțile de aici? Atunci de ce sufeream?

Toți au fugit. Și Gina și Laura și Ieronim... De »Turcu« nu mai știam nimic. Într'o dimineață ce a urmat neisbânzii mele la unul din cele mai stupide examene, un om murdar și desculț mi-a adus o scrisoare în care »Turcu« mă ruga să nu-l mai caut niciodată. »Pentru mine drumurile târgului nostru s'au închis.

Așa a trebuit să fie sau așa am vrut eu. Nu regret nimic.

Iartă-l pe »Turcu« tău și mai ales pe Oltea să n'o întrebi niciodată nimic. Singura ei vină e că m'a iubit, așa cum s'a priceput carnea ei crucificată pe ulițele Vărăriei. Femeile ca Oltea nu vor putea fi niciodată prețuite.

Am stat multă vreme cu vorbele lui în mână. Am înțeles că și »Turçu« fugea. Nu puteam cere nimănui să rămâne cu mine și simțeam chiar o bucurie mare că voiu rămâne singur aici. Mă bucuram că voiu rămâne eu singur stăpânul tristeților de aici, eu singur robul ceasului cu clopot dogit, eu singur paznicul atâtor copilării. Toamna, în trăsuri hodorogite și cu coviltirul spart, i-am dus pe toți la gară. N'am plâns. Mă supărau numai privirile de compătimire în care eram învăluit în clipa când trenul se urnea greu.

Ieronim, Ca și cum zile întregi înaintea plecării s'ar fi gândit numai la nenorocirea mea, îmi spuse: »Nu-i nimic Dan, ne ajungi tu; ai să ai altădată mai mult noroc!« Dece-mi spunea asta? Intrucât erau ei mai fericiți ca mine? Ei care nu aveau nici un motiv de a fugi din târg? Și mai ales mă întrebam de ce »ajungere« era vorba. În timp eram conștient că nu-i voiu mai putea ajunge. În valoare nu mă depășeau cu nimic. Doi trei provinciali mai mult în București cu miniștri și servitori Unguri. Rămânând în târg, rămâneam oare cu mult în urma destinului lor? Nu puteam crede asta pentru că niciodată nu-mi legasem soarta de sbuciumul altora. Fără să am conștiința superiorității mele, îmi plăcea să mă știu singur, ancorat numai de propriile mele chinuri.

Și deaceea vorbele lui Ieronim m'au scârbit.

E adevărat că iarna care a urmat n'a mai fost pentru mine.

Mă ridicasem sau mă coborisem departe de viața târgului și niciodată n'am știut precis câți morți au mai urcat dealul, cu câte ceasuri socotise ceasul din turnul »Adormirei« să întârzie vremea, mă instrăinasem de tot ceea ce constituise pentru copilăria mea o sinistră preocupare. Cred că nimeni din târg nu putea ști dacă mai trăesc sau nu. Fiecare om s'a irosit cândva pe pragul dintre viață și moarte, simțindu-se departe și de sbuciumul vieții și de bănuita liniște a morții.

Când pe ulița Rădășenilor au coborît cele dintâi fete cu ghiocei și viorele, m'am speriat și m'am trezit. Venise primăvara pe care n'o mai așteptam. Scrisorile Zerlinei veniseră rar. Mă temeam că nu vor mai veni deloc și spaima aceasta m'a făcut să poposesc într'o dimineață fumurie în București.

Sunt oare oameni pe cari să nu-i fi înspăimântat maiestatea tristă a monumentelor din București? Arcul de Triumf se înălța în sara asta, mare, prea mare, neverosimil de alb, purtând ca un părete oarecare, două medaliaone: Regii.

Șoseaua era prea largă, automobilele prea grăbite. N'am înțeles niciodată dece se grăbesc automobilele pe șoseaua Kiseleff. Imi agățam gândurile de tot ce trăia în afară de mine, fără să cofirm atitudinea provincialului în Capitală.

Nu mă impresiona nimic. Toate căpătau în mintea mea, rezonanțe prelungi și totuși mă gândeam numai la fata care mă ținea de mână. Nu știam dacă vom vorbi sau ne vom plimba așa până târziu, sărbătorind astfel primăvara.

Am părăsit șoseaua și ne-am îndreptat spre Herăstrău.

Aripile morilor de vânt, din parcul expoziției stăteau răstignite în amurg, atingând cerul. Cineva m'a oprit rugându-mă să-i dau voie să-și aprindă țigara dela a mea. O umbră înaltă, în haină, cu capul gol. O clipă ochii ni s'au întâlnit. Ochii lui »Turcu«. »Turcu«? Mi-a mulțumit și a plecat târându-și pașii. Rămăsesem cu mâna ridicată. mă șileam să-l strig, să mă conving dacă într'adevăr el era. Prea târziu, l-am strigat. N'a auzit. Umbra încovoiată s'a pierdut în ceața lăptoasă a amurgului. Și totuși era »Turcu«. Nu i-am spus nimic Zerlinei care nu înțeluse nimic din frământarea mea.

Am coborât pe malul lacului. Era frig și obrajii ei se învinețiseră. Dar păstra capul sus, privind undeva țintă și nicăieri.

Pletele îi fluturau. îmi strângea din ce în ce mai tare mâna.

Am întrebat-o deodată, cașicum rumegam gândul acesta multă vreme:

— Mă mai cunoști Zerlina...?

A închis ochii, s'a oprit și a șoptit ca pentru nimeni:

— Nu știu Dan...

Depart, peste lac, un sbârânit de aeroplan. Noaptea căzuse încet peste valuri și cerul se luminase deodată roșu, ca deasupra unei cetăți în flăcări. Mergeam înainte. Unde ne duceam?

Zerlina s'a oprit deodată, mi-a prins mâinile, a zâmbit amar și a spus:

— A venit primăvara Dan... ai venit tu cu primăvara...

M'am apropiat încet, ca de o icoană și-am sărutat-o pe obraz. A tremurat și a plâns. Am înțeles că vorbele noastre n'ar fi putut spune nimic. Am înconjurat lacul și ne-am oprit obosiți pe o bancă de piatră, în mijlocul unei alei cu aspect de templu grecesc. Un reflector scâldea în lumină un schit ardelean din expoziția Satului. Morile își frângeau aripile în apa liniștită și departe cânta un clopot de tramvai. Am căzut unul în brațele altuia și-am plâns pentru Katia, pentru satul cu salcâmi, pentru arătarea lui »Turcu«... pentru taina mare din noaptea asta. Târziu poate am adormit, poate am visat, poate am murit. Mâinile Zerlinei au înghețat și buzele i s'au strâns. Zerlina nu mai putea vorbi. Razele reflectoarelor ieșeau curate din apa lacului și-i scâldeau obrazul. Era palidă. Așa va fi Zerlina moartă. Așa *tebuia* să fie Zerlina, pentru că Zerlina va muri tânără. Ca o sfântă, ca o icoană... Acolo, pe piatra de pe marginea lacului mi s'au deschis rănile sufletului și toată viața mea frântă s'a oglindit în apă. Mi s'a părut o clipă că dragostea mea e un poem scris de mult. Că o iubeam pe Zerlina pentru că nu puteam face altceva, pentru că

trebuia s'o iubesc. Dar de ce mă înfiora mâna ei și trupul celorlalte mă speriau? Mă temeam că pentru ea înviasem ca o amintire și că se supunea destinului acestuia fără nici un gând pentru »măine«. Mă iubea Zerlina pentru că trebuia să mă iubească sau îi poruncise primăvara așa, și acum trăia clipa aceasta ca un extaz, ca o rugă pentru taina moartă în Târgul cu pâcle? Dacă nu ne-am fi scris, sărbătoarea primăverii ar fi fost oare tot așa de frumoasă? Nu puteam răspunde și nici n'am întrebat-o pentru că n'au fi știut ce să răspundă. Știam că Zerlina nu s'a gândit niciodată la asta, pentru că Zerlina nu m'a așteptat niciodată. Dar dacă a scris, a scris pentru că avea optsprezece ani. Am căutat obrazul ei scăldat în lumina răsfrântă din apă, și mi s'a făcut milă de copilăria ei, de frumusețea ei... Am plecat cum venisem. Ea cu părul răvășit pe umeri, cu mâinile înghețate, cu buzele sârbanse. Un singur gând îmi lumina acum mintea. Zerlina nu mă putea iubi.

Am trecut pe alea unde mă oprise »Turcu«. Măine aveam să-l caut. De astă dată numai pentru mine, numai pentru el...

N. Jianu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Stropi...

Și lumea și viața se prelungesc în lacrimi...

* * *

Pentru păgânism, lumea era superioară vieții. El avea cultul frumosului, nu cultul binelui.

* * *

Muzica e natură. De aceea nu poate fi înțeleasă decât în iubire...

* * *

Față de viață, lumea e minoră. De aceea, sufletul nu se poate umple de ea...

* * *

Fără moarte n'am fi putut gândi; dar cu moartea nu mai putem cunoaște...

Gh. Moșiu

Stropi din cascada vieții...

Muzica e departe și de lume și de viață. Ea e aproape numai de moarte.

* * *
Muzica e stângăcia vieții și grația morții.

* * *
In muzică e mai multă moarte decât viață. In ea totdeauna suntem dincolo de lume.

* * *
Prin muzică depășim lumea; prin lacrimi depășim trupul.

* * *
Prin suferință ne mărim existența; prin iubire — spiritualitatea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
* * *
Numai prin suferință putem scoate lumea din noi; dar tot prin suferință ne scoate și lumea din ea.

* * *
Iubirea e infinită numai în sfințenie.

* * *
Numai în măsura în care scapi de lume, ți se transformă suferința în fericire.

* * *
In muzică nu-i nici lumea nici cerul. Prin aceasta se deosebește ea de lacrimi...

* * *
In extaz ești atât de aproape de cer, încât uiți că ai fost vreodată pe pământ.

* * *
Numai sfințenia poate despărți suferința de iubire.

* * *
Moartea e miezul vieții. Ea se vede numai când s'a deschis viața...

* * *
Nu poți scăpa de moarte, decât trăind în extazul ei. Dar fără ajutorul creștinismului, nu ne-am putea apropia așa de mult de viață...

* * *
Sfințenia este un »echilibru supranatural«.

Gh. Moșiu

FIGURI ZĂRĂNDENE:

Dr. PAVEL OPRÎȘA

I.

Acum doi ani, la 10 Mai 1937, într'o zi scăldată de soare și flori pleca din Brad pe drumul de veci, spre a se odihni la umbra *gorunului lui Horea* cel ce cu atâta dragoste servise timp de 37 de ani la luminarea tânăretului din regiunea Zarandului. A fost o minunată coincidență ca sufletul lui să se despartă de noi în această zi de înălțare românească, zi care atât de mult îi încălzise inima cât a fost în viață. Era o răsplată cerească pentru tot ceea ce a făcut și pentru felul dezinteresat în care a lucrat la păstrarea vie a conștiinței noastre naționale.

Inchin aceste rânduri ca un prinos de recunoștință memoriei iubitului meu profesor Dr. Pavel Oprișa, care în timpul celor 7 ani de liceu mi-a inspirat dragostea de carte și de neam. E și o datorie elementară de-a nu uita figurile celor ce în vremuri de restriște pentru noi au pus atâta curaj și abnegație în lupta de fiecare zi pentru promovarea neamului.

Postul modest de profesor și director la un gimnaziu dintr'un mic orășel nu micșorează întru nimic valoarea unui om, căci indiferent de locul pe care-l ocupă cineva, o personalitate puternică rămâne o forță permanentă, care animează pe cei ce-l înconjoară. Și aceasta e un adevăr, când e vorba de profesorul Pavel Oprișa.

Dar dacă ne gândim la timpul în care a activat, locut lui n'a fost așa de modest. căci înainte de Unire la puținele școli secundare și teologii din Ardeal era un corp profesoral de cel mai mult o sută de membrii. Ei reprezentau însă, ori ce s'ar spune, elita intelectualității române de dincoace de Carpați. Ei erau pionierii românismului și animatorii credinței în visul ce avea să se 'mplinească. Și a fi făcut parte din această gardă însemnează ceva.

Faptul că a trăit într'un centru așa de mic, l-a împiedecat doar să fie cunoscut în cercurile mai largi ale vieții noastre ardelenene, dar n'a redus cu nimic importanța muncii depuse de el într'o regiune unde stăpâna încă atmosfera mistică a luptelor naționale de sub Horea, Cloșca și Crișan, care porniseră mișcarea lor revoluționară dela biserica din Mesteacăn satul vecin locului de naștere al lui Oprișa.

Născut în Tebea la 29 Sept. 1861, copilăria lui a fost legănată în poveștile glorioaselor lupte din 1848 pentru drepturile neamului și amintirea lor era încă vie în mintea consătenilor săi. Iar cel ce unise într'un mănunchiu pe Moșii Munților Apuseni și îi condusesese cu atâta destoinicie — rătăcea încă prin jurul Tebei răpus de durerea neizbândirii visului pentru care luptase. Și desigur Oprișa a cunoscut pe „Craiu Munților“, căci avea 11 ani la moartea lui.

Crescut ne mic în această atmosferă de admirație pentru trecutul nostru vitejesc, el trebuie să fi simțit un puternic impuls de muncă pentru neam. O explică faptele lui de mai târziu.

Părinții lui, țărani cu dare de mână au făcut totul pentru a lumina pe băiatul lor „Păvăluț“. Rămas de timpuriu orfan de mamă, toată iubirea tatălui său se revarsă asupra lui și deși era dureros să se despartă de unicul copil, el nu ezită să-l înscrie la gimnaziul din Brad în 1872, pentru a-i crea o viață mai bună. Viața lui de elev trebuie să fi fost asemănătoare cu cea a multor copii de țăran ce veneau la „Școlile din Brad“. Se lua un cvartir în oraș, iar Joia, când era zi de târg, li se aduceau alimente din care gazda le pregătea apoi mâncarea.

Mi-a fost dat să aflu, dela o femeie bătrână, în a cărei familie fusese găzduit tânărul Oprișa, unele aprecieri asupra atitudinii lui față de camarazii săi. „Era, mi s'a spus, de-o mare sânguință și cinste, și se bucura de multă autoritate printre ceilalți elevi, deși era cel mai bun la suflet, sfătuind și protejând pe cei mici, ca un frate mai mare“.

O altă amintire despre el o am dela regretatul preot din satul meu natal, bătrânul Senesie Șerban care povestea cum Oprișa care era mai voinic intervenea în ajutorul elevilor slabi. Un elev debil și sărăcuț, cu cioareci rupți era încontinuu bătut de un consătean al său, un vlahjan de vre-o 16 ani și care numai de Oprișa avea respect. De aceea numai el putea interveni pentru a scăpa pe bietul băiat din mâinile bătăușului său camarad. Acest simț al dreptății și al mișei a fost remarcat de toți cei ce l-au cunoscut și va rămâne o trăsătură esențială a caracterului său.

Avem mai puține informații despre el după plecarea din Brad. În 1878 face clasa V ca elev particular la Alba Iulia, iar clasa VI o face la Arad, în 1879, iar ultimele 2 clase la liceul piarist din Timișoara*).

O problemă importantă se punea tânărului absolvent de liceu: ce carieră să urmeze? Cu conștiințiozitatea lui, cu dragostea de muncă pe care le-a avut în totdeauna el nu se putea decide fără o lungă desbatere sufletească. „Voia să urmeze medicina“, spune dl Gh. Pârvu (art. cit.) și această carieră ar fi deschis un larg câmp de activitate însușirilor lui sufletești și spiritului lui de sacrificiu. Soarta a voit însă altfel. Dacă n'a ajuns să fie medicul trupurilor celor din neamul său, a fost desigur unul din cei mai buni medici

*) Toate aceste note le-am luat din cuvântarea dlui prof. Gh. Pârvu.

ai sufletului lor. Și cred că nu s'a pierdut nimic; dimpotrivă în lunga lui carieră de dascăl a răspândit căldură și însuflețire atâtor generații de Români din regiunea Zarandului, care ajunși preoți și învățători sau avocați au dus cu ei un puternic îndemn la muncă și o mare dragoste de neam.

Cum a ajuns la această schimbare? „Un avocat din Timișoara pe care-l întâlnea la biserică, l-a determinat să-și schimbe hotărârea, stăruind să urmeze teologia, să se facă popă, că numai așa poate „fi mai aproape de sufletul poporului și mai folositor neamului“ Gh. Pârnu.

L-am auzit și eu vorbind cu mult entuziasm despre acest avocat, care trebuie să fi exercitat o destul de mare influență asupra lui. Dar și avocatul trebuie să fi fost puternic impresionat de calitățile acestui tânăr, pentru a stăruia așa de mult ca el să urmeze teologia, căci l-a făcut să jure că se va face preot. Se temea bătrânul avocat că făcând medicina să nu se depărteze de neam și aceasta ar fi fost o mare pierdere. Se poate ca directorul sau profesorii liceului Piarist să fi încercat să-l atragă la ei, și Opreșă să o fi spus avocatului. Dar aceasta este o simplă presupunere. În tot cazul directorul piarist rămâne surprins când Opreșă declară că vrea să se facă preot ortodox, mai mult, îi promite bursă și ajutor dacă ar voi să urmeze teologia catolică. (Dl Gh. Pârnu).

Natural încercarea de convertire a fost inutilă, căci între 1882—84 îl vedem urmând cursurile la Teologia din Sibiu. După terminarea lor el rămâne funcționar la consistoriu păstrând legătura cu viața intelectuală și religioasă din această metropolă a românismului ardetean. Dorul lui de muncă îl face să nu fie mulțumit cu această situație și astfel se înscrie la facultatea de litere și filozofie din Budapesta. Iși ia licența în 1889 iar anul următor își trece examenul de doctorat cu teza: *Viața și opera lui Miron Costin*, scrisă în ungurește. Viața acestui cronicar, povestitor neîntrecut, bătrân sfântos plin de cumințenie și dragoste de neam l-a tentat. Era și o afinitate între autor și subiect, și Opreșă s'a servit de aceasta lucrare, pentru a face cunoscuți străinilor, oamenii noștri de seamă. Un exemplar trimis preotului Ioan Perian din Crișcior poartă următoarele cuvinte: „Numai vestimentele sunt străine, miezul și sâmbămintele snt ale noastre“. (Gh. Pârnu art. cit).

În Iunie 1890 ia examenul de capacitate, iar în toamna aceluiaș an își începe cariera de profesor la gimnaziul din Brad. Era în floarea vârstei și a făcut o profundă impresie asupra celor ce l-au cunoscut atunci. Dl Lazar Vraciu, unul din primii lui elevi ni-l descrie ca un „tânăr, înalt, svelt, purtând barbă neagră“. (Zarandul 23 Mai 1937). Pentru a completa această imagine ar trebui să adăugăm că era de-o puternică constituție fizică, o adevărată statuă a forței, căci 30 de ani mai târziu când l-am cunoscut eu, cu toată vârsta destul de înaintată păstra încă multă vigoare și vioiciune.

**) Apărută în ziarul »Zarandul« din 30 Mai 1937.

Purta încă barbă retezată scurt, dar acum era albă. Sub o frunte puternic boltită, niște ochi mici scântăietori, care-i transfigurau fața când râdea sau zâmbea, sau de o profundă tristețe, ca un fel de desgust, privind în gol când se întâmpla ca un elev să fie rău pregătit. Fața ovală, lărgindu-se puțin spre frunte avea niște trăsături de o deosebită distincție.

În istoria învățământului ardelean dinainte de război figura lui Pavel Oprișa trebuie să fie la un loc de onoare alături de cea a marilor noștri dascăli. Calitățile lui de profesor au fost unanim apreciate de cei ce l-au cunoscut. Profesoratul a fost pentru el un apostolat și o artă. El cere anumite însușiri înnăscute, un anumit dar dela natură pe care nici o pregătire nu le poate înlocui. Ne-o dovedesc atâtea profesori, care cu toată pregătirea lor și cu toate cunoștințelor vaste sunt lipsiți complet de tact pedagogic și la lecții sunt de-o monotonie care omoară și cea mai mare bunăvoința a elevilor. Despre împreșia făcută asupra primilor săi elevi ne vorbește dl Lazar Vraciu. Râvna, priceperea și dragostea cu care Oprișa predă lecțiile i-a frapat pe toți. E interesantă mărturisirea orală făcută de un preot 30 de ani mai târziu și care la bătrânțe spunea: „Am învățat atâtea latină cu el încât puteam vorbi latinește“. Și aceasta în cursul inferior. Natural trebuie să ținem seama de faptul că pe aiunci se făcea mai multă latină; erau câte 5—6 ore la săptămână, începând din cl. I. În această părere poate intra și puțină exagerare, totuși ea exprimă o impresie profundă și în fond adevărată. Elevii lui Oprișa au rămas cu senzația că într'adevăr la limba latină au făcut progrese de care ei înșiși se uimeau.

Dar întrucât eu însumi am avut fericirea să-l am de profesor, voi încerca să completez aceste informații sumare cu propriile mele impresii. Și fiindcă e vorba de latină, datorită lui, acest studiu, care e considerat de cei mai mulți elevi ca un obiect de tortură, mi s'a părut în totdeauna ca ceva plăcut, interesant și ușor. Câtă răbdare avea el la lecții, cu câtă stăruință insista el asupra fiecărei propozițiuni, asupra fiecărui cuvânt! Nimic nu era făcut în pripă. Fiecare expresie, fiecare propozițiune era analizată, tradusă și discutată. Nu era text asupra căruia să nu se revină de cel puțin trei ori, și de fiecare dată era privit din alt punct de vedere. „Non multa sed multum“ era un principiu de care nu se depărta. Și cu ce pasiune cețea el și interpreta un text latin, căci acesta nu era pentru el o simplă materie de predat. El îl trăia și astfel îl făcea să pară viu în ochii noștri. Era așa de pătruns de spiritul acestei limbi, încât construcțiile latine, prin conciziunea și limpiditatea lor, păreau a corespunde propriului său fel de a gândi. Limba aceea sonoră, precisă, ca sculptată în marmoră părea că îi evocă prin gravitatea ritmului ei însăși imaginea pasului greu al legiunilor romane.

Și limba aceasta îi vorbea despre strămoșii noștri, și era un obiect de cult pentru el. Gloria și măreția lor trăiau sub ochii noștri în „Ab Urbe

condita libri". Azi se dă mai puțină importanță valorii educative a limbii latine. Totuși contactul cu acel popor, modelul prin excelență al organizației de stat și al căror urmași se consideră popoare ce n'au nimic comun cu Romanii, ar putea fi minunat folosit la formarea tânăretului nostru de azi, mai ales că felul concret de-a gândi al celor vechi se apropie mai mult de spiritul elevului, decât felul nostru abstract. Nu vreau să spun prin aceasta să ne mândrim la infinit cu originea noastră latină, dar istoria romană a fost și rămâne un isvor nesecat de fapte celebre, care exercită asupra imaginației copiilor o puternică impresie.

Și-apoi predarea limbei latine era pentru Pavel Oprea un prilej de a ne pune la o adevărată gimnastică intelectuală. Acest studiu se pretează dealtfel minunat la așa ceva prin libertatea așezării cuvintelor în frază și prin construcții care condensează ideia. Traducerea în românește a textului latin era o ocazie binevenită pentru el ca să ne facă să cunoaștem mai bine propria noastră limbă. Pentru redarea în românește a unei expresii latine nu se mulțumea nici odată cu un termen aproximativ. Se căuta cuvântul care exprima nuanța cea mai justă a expresiei latine și la această căutare participa clasa întreagă. Era o adevărată întrecere și adesea asculta 10—15 elevi până găsea cuvântul potrivit. Bine înțeles faptul că un elev nu afla expresia cea mai bună nu era un motiv de notă rea. Oprea nu avea mania unor anumite cuvinte, căci un cuvânt își primește sensul numai prin text. El își dădea perfect seamă că sunt cazuri cum spune Pascal unde „trebuie să spunem Parisului Paris și altele în care trebuie să-i spunem capitala Franței”. Nu numai atât. Sunt foarte mulți Români ardeleni, care făcând studiile în școlile ungurești vorbesc o limbă care supără și urechea cea mai puțin pretențioasă, căci nu și-au dat nici odată silința să-și însușiască frumoasa noastră limbă literară. Deși era bătrân când l-am cunoscut, nu l-am auzit nici odată pe Oprea întrebându-l expresii învechite. Dimpotrivă ne recomanda adesea chiar neologismele frumoase și încetățenite în limbă.

Nicăieri însă nu s'au evidențiat mai bine calitățile lui de dascăl decât la predarea lecțiilor de istorie. Cred că ori ce s'ar spune, istoria rămâne pentru elevii din primele clase de liceu, obiectul cel mai pasionant, atunci când au fericirea să dea peste un adevărat profesor.

Rămân neșterse în mintea mea războiul Troiei și legendele grecești, bătăliile dela Termopyle și Maraton. Pentru a preda însă o lecție de istorie se cere talent de povestitor și imaginație. Faptele trecutului trebuie reînviată pentru a fi trăite de elevi. Și în această privință Oprea era neîntrecut. În imagini concrete, de o deosebită plasticitate și precizie făcea să treacă pe dinaintea ochilor noștri fermecași șirurile lungi și strânse a soldaților dela Maraton, care în pas forțat, ca un singur scut imens, înaintau la atac. Dar nu insist. Vreau doar să dau un singur exemplu. Eram în cl. I și Oprea vorbea despre Marcus Furius Camilus, considerat ca al II-lea întemeietor al

Romei. Povestea cu atâta căldură, încât în momentul când ajunge la nerecunoștința Romanilor față de acest erou și la cuvintele pe care se spune că le-a exclamat înainte de-a pleca în exil: „Cetate nerecunoscătoare, să dea zeii să ai cât mai curând nevoie de mine“, lacrimi de durere se văd lucind în ochii elevilor. Cred că aceste lacrimi în ochii unor copilași ascultând o lecție de istorie este cel mai mare elogiu ce se poate aduce unui profesor.

Ca om și profesor prezența lui impunea respect. Din întreagă ființa lui se degaja seriozitate. El n'avea nevoie să pedepsească. Un cuvânt de al lui era suficient și, făcea mai mult decât ori ce sancțiune. Nu era însă contra unor corijări mai drastice. Avea obiceiul să spună: „Unde dă părintele și dascălul crește carne“. Și aceasta se explică. Aproape toți elevii dela Brad erau copii de țaran și printre ei se găsea câte unul care nu se sinchisea prea mult de notă sau de un cuvânt spus, fie că era mai nepăsător, fie că acasă fusese obișnuit cu un tratament mai aspru (L. Vraciu, art. cit.). Dar aceasta era extrem de rar. Nu prea era nevoie de sancționări de acest fel.

Imi aduc aminte când se întâmpla ceva în clasă, nu frica de pedeapsă ne chinuia, ci așteptarea părerii lui Oprișa. „Ce va zice dl Oprișa“ era mai mult pentru noi decât pedeapsa în sine. Dar de multe ori era mai înțelegător față de micile noastre greșeli decât ne închipuiam noi. Imi amintesc de niște escapade mai riscate ale unor colegi ce fugiseră noaptea din internat și spre marea noastră consternare am aflat că Oprișa le luase apărarea cerând reducerea pedepsei.

Sabin Veselie

Stropi...

*Sfinții trăiesc numai prin inimă. De aceea, muzica are pentru ei
prea puțină armonie...*

* * *

*Putem sesiza transcendența numai cu inima, fiindcă numai în ea
n'are priză absurdul.*

* * *

Sfinții n'au priviri, dar numai ei au vedere.

* * *

*Atunci când nu mai încapе lumea în inimă, inima-i plină de
Dumnezeu.*

* * *

Inima e »spațiul vital« al sfinților.

Gh. Moșiu

TREIZECI BANI DE ARGINT

Legendă originală

de AUGUSTA C. RUBENESCU

În minele de argint sunau ciocanele de fier. Pe frunțile înfierate ale sclavilor de jumătate goi, sudoarea curgea șiroaie. Cu mușchii încordați desfăceau și cărau argintul în carele de fier și-l duceau în topitoarea și monețaria din Roma. Cuptoarele de topit se ridicau în vecinătatea monețării în afară de oraș și aruncau nouri negri de fum asupra câmpurilor secerate.

Sclavii aruncară bucațile de argint în cuptoare. Un sclav evreu din Ierusalim ascunse la brâu o bucată lucitoare de argint. Păzitorul observă argintul ascuns și trase peste spatele sclavului cu biciul de sârmă. Bucata de argint murdărită de sânge căzu în cuptor din mâna sclavului. Acolo se amestecă cu celalalt argint și masa topită se scursese prin burlane ca un râu alb de vâpăi. Din argintul topit se turnau suluri, iar din sulurile lucitoare se băteau monede, cu chipul împăratului August.

Din bucata de argintul sângerat au eșit tocmai treizeci de bani. Monetele erau așezate în saci plumbași și în lăzi de fier și erau trimise în erariul statului, iar de acolo în oficiile perceptoarelor. Cei treizeci de arginți ajunseră în fundul unui sac. Se alipeau de olaltă, cașicând o mână nevăzută i-ar fi ținut la un loc. Când sfoara a fost deslegată și gura sacului fuse deschisă, o mână noduroasă se înfipse printre bani și îi numără într'un șir de palmi întinse.

Cei treizeci de arginți din fundul sacului ajunseră într'o mână albă și netedă. Aceasta mână vâri nepăsător banii în punga dela brâu. Ei erau acum solda unui tânăr soldat, vesel și rumen la față. Soldatul se opri în drum pe o clipă. Înaintea ochilor lăuntrici îi apărură chipul bătrânei sale mame precum și al creditorului neîndurat, cărora le promisese o parte din solda sa. Dar atunci auzi sunetul cunoscut de zare, ce străbătea prin ușa deschisă a unei case de petreceri și bunele intenții se spulberară, ca fumul mânat de vânt. Intră în lăuntru, iar după o oră eși palid și tremurând.

Cei treizeci de arginți i-a câștigat dela el un cavaler vagabond, care-și ascunse prada printre eutele pelerinei sale cu o sută de falduri. Cavalerul înainta în noapte cu pași săltăreți și nu observă că făpturi suspecte pândesc în jurul său. Într-o ulicioară lăturalnică un pumn îl lovi greu în frunte. Cava-

lerul se izbi de trunchiul unui arbore și coiful cu pene îi căzu la pământ. Când își reveni, hoțul a dispărut cu banii într'o hrubă de pivniță murdară.

În pivnița abea luminată de flacăra unei lumânări, printre lațe și mese hodorogite se înșiruiau butoaie pline cu beuturi amețitoare. În zorile dimineții cârciumarul cu mutra de uliu luă cei treizeci de arginți dela tâlharul amețit de beătură și se duse la târgul de sclavi, unde în schimbul lor își cumpără doi slugi.

Negustorul de sclavi porni chiar a doua zi la drum și peste câteva săptămâni ajunse iarăși în provinciile romane, ca să cumpere din nou sclavi. Cei treizeci de arginți legați într'un sul, ajunseră la un evreu bătrân, care pentru acest preț indoit își vându fică-sa tânăra și frumoasă, ca să poată plăti cămătarului datoria, ce o făcuse pentru a plăti darea împăratului.

Cămătarul dete împrumut cei treizeci de arginți maestrului de cânt din Ierusalim. Acesta cumpără mirodenii și alifii aromate dela farmacist pentru cântărețe. Cei treizeci de arginți nici n'avură timp să odihnească în punga farmacistului, pentru că în fața farmaciei apăruse un scamator, urmat de mulțime în sgomot asurzitor. Acest scamator arunca discuri de aramă în aer și dealungul polițelor rostogolea bile de sticlă colorată, pe cari apoi cu înunată dibăcie le scotea din borcanele cu alifii.

Pe când se retrase ceata sgomotoasă, cei treizeci de arginți trecură în punga scamatorului, care îi ștersă din chimirul farmacistului. Apoi se furișă spre casă și ascunse banii furați în dosul unei cărămizi scoase din perete. Acolo îi găsi servitoarea din casă și ascunse banii furați în scorbura unui copac bătrân din apropierea casei. În cursul nopții un șobolan răscoli rădăcinile copacului și banii se împrăștiară pe drum. În zorii zilei un filozof bătrân trecu pe acolo și când zări banii de argint la tulpina copacului se aplecă, foarte liniștit și-i ridică, zicând în sine:

— Dacă-i vor căuta, sunt la mine; dacă nu-i vor căuta, iarăș sunt la mine.

Dar nici nu se încălziră banii în chimirul bătrânului, când o căruță trecând în goană îl răsturnă și el căzu în pulberea drumului cu membrele însângerate. Când îi legară rănile, cu aceeași liniște filozofică puse banii în mâna medicului, care nu pricepea, de ce spune bătrânul;

— Acum știu pe seama cui am găsit banii.

Medicul se bucură de arginții lucitori, cari sclipeau întocmai ca și când atunci ar fi eșit din monetărie. Îi puse în lădița sa de bani; însă toate celelalte monete se retraseră din vecinătatea celor treizeci de arginți, cari luceau ca ispita, pecând celelalte monete erau tocite și spălăcite de sudoarea muncii cinstite, de lacrimile suferinței și de colbul răscolit de mâinile înăsprite în muncă. Infrigurate și îngrozite se alipeau unele de altele, pe când cei treizeci de arginți străluceau ca ochii fiarelor sălbatice în arenele romane.

Fiindcă erau atât de strălucitori și de plăcuți la vedere. cu acești trei-

zeci de arginți mitui medicul judecătorul legii, care aduse judecată strâmbă în favorul lui. Judecătorul iarăși plăti cu ei zidarului, care-i clădi casa. Dar pământul se cutremură sub casă și zidurile de jumătate terminate se surpară. Zidarul dădu cei treizeci de arginți vierului său, care-i lucra via; a doua zi o ploaie cu grindină îi nimici tot rodul. Vierul cumpără oi dela păstor, dar la șapte zile oile se prăpădiră. Păstorul își cumpără grâu dela un țaran; dar abea acasă văzu, că boabele de grâu frumoase și rumene sunt pline de tăciune.

Țaranul a dat cei treizeci de arginți proprietarului, dela care închiriasse pământul. Acest proprietar era un om lacom și crud. El pretindea arenda îndoită și fiindcă țaranul nu putea plăti, a pus să-l biciuească. Proprietarul cumpără pe treizeci de arginți borangic și mărele pentru femeia lui. Dar pe când sosi acasă cu darurile, găsi casa goală; tânăra lui femeie fugise cu un cântăreț vagabond.

Negustorul care vânduse borangicul și mărelele, oferi cei treizeci de arginți templului din Ierusalim, ca ofrandă pentru întâiul său născut. Inșă copilul muri în ziua închinării, iar banii de argint ajunseră în vistieria templului. Acolo zăceau amorțiți printre ceilalți bani de aur și argint, așteptându-și soarta ca să-și urmeze calea destinului.

Intr'una din zile un cap cu barbă albă se aplecă asupra polițelor și o mână întinsă din haina preoțească scotoci pipăind printre bani. Polița se cutremură și atunci banii de aur și argint se ascuseră în fund, pecând cei treizeci de arginți legați într'un sul, se rostogoliră în mâna preotului.

Mâna întinsă din haina preoțească, îi trecu apoi în mâna unui om cu părul roșcat, carele îi ascunse lacom la cingătoare și pe urmă porni pe cărarea, ce ducea spre pârăul, Cedronului. O ceată de servitori înarmați mergeau în urma lui cu felinare aprinse și torțe fumegătoare în mâini.

Cel cu părul roșcat trecu pârăul și intră în grădina măslinilor, ce se întindea îndărătul satului Getsemani. Ceată îl urma tăcută. Zarea roșetică a torțelor lumina cărările întunecate. Cel cu părul roșu se opri într'o poiană. Pe sub pomi stăteau unsprezece bărbați îmbrăcați în haine simple, ca și cel cu părul roșcat.

În fața lor, cu mâinile împreunate stătea unul îmbrăcat în alb. Pe fața lui blândă se revărsa bunătate cerească și cu ochii lucitori privea spre înălțimile cerului. Omul cu părul roșu se apropie de el. Cei treizeci de arginți îi zângăneau la brâu, când cu o mișcare grăbită sărută fața celui cu vestmânt alb, carele-l privi cu ochii săi sublimi și zise încet:

— Sărutând îl vinzi tu pe Fiul omului, Iudo?

Din ceata tăcută se năpustiră mai mulți asupra lui, și-i legară mâinile cu funii de lână. Apoi convoiul trist trecu în lumina torțelor și a felinarelor.

Cel cu părul roșu îi urmări cu privirea năucă. Deodată îngrozit se apucă de brâu. Din cei treizeci de arginți eșeau limbi roșii de foc și stră-

bătând prin pungă îi ardeau pielea. Vârî mâna la brâu, dar monetele îi ardeau palma. Iși scoase mâna și la lumina lunei văzu cu groază că o fâșie roșie ca focul în formă de cruce îi înfiera palma. Iși ascunse mâna înfierată între cutele vestmântului, apoi se năpusti turburat în urma convoiului cu torțe.

Acoperindu-și fața cu mâinile, până la răsăritul soarelui rătăci sub zidurile mohorite ale Ierusalimului. Din urletele mulțimei care năvălea din casa de judecată, înțelese, că Acela pe care l-a vândut în grădina măslinilor, fu condamnat la răstignire pe cruce. Atunci se isbi la pământ și răcnind de chinul muștrării își lovea de pietri fruntea și mâna înfierată. Apoi se târi până în templu, unde într'una din galerii ședea la sfat arhieriei și bătrânii poporului.

Cel cu părul roșu se opri în fața lor, abea ținându-se pe picioare, li privi cu fața schimonosită, vorbind cu glas chinuit și stâns:

— Păcătuit-am vânzând sânge nevinovat.

Cei adunați își întoarseră fața de către dânsul și arhierul îl privi batjocoritor:

— Ce ne pasă nouă de asta? Tu vei vedea.

Cel cu părul roșu smulse punga dela brâu, o aruncă pe pardoseala de piatră și alergă din templu.

Cei treizeci de arginți se rostogoliră la picioarele celor adunați. Iar ei adunară banii și-i aruncară îndărăt în pungă. Dar banii îi arse la degete. Caiafa, arhierul cu barba albă, grăi către cei adunați:

— Nu se cuvine a pune pe aceștia încorvană, că preț de sânge este. Să cumpărăm pe ei țarina olarului, pentru înmormântarea streinilor. Și fi-va de acum numele acelui loc Hakeldama, adică țarina sângelui.

Un slujitor al templului duse apoi punga cu cei treizeci de arginți la olarul, care se bucură mult de prețul neașteptat de bun. Vărsă banii pe măsură ca să-i numere. Inșă banii îl ardeau, lăsându-i urme de pete roșii pe mâini. Atunci îi trase în traistă cu ajutorul unei bucăți de piatră, dar din traistă începu să iasă fum. Pânza se aprinse și monetele căzură la pământ. Speriat olarul alergă la vecinul său, carele clătînând din cap ascultă cele întâmplare. Intra și el în casă și atinse banii, dar în clipa aceea degetele i-se umplură de răni.

Cei doi oameni fugiră la drum, unde un negustor de schimburi ras la cap se apropia. Il rugară să ducă banii afurisiți dela ei, iar negustorul șiret cu o bucată de cărămidă îi rostogoli într'o lădiță de plumb. Se bucură de bani neașteptați și se urcă vesel în corabie, ca să cumpere arome din provincia învecinată. In mijlocul drumului o furtună îngrozitoare răscoli valurile ridicând corabia și scufundând-o în adâncime. Călătorii și între ei negustorul abea scăpară pe câteva scânduri de lemn.

Valurile aruncară spre țarm lădița de plumb.

Acolo a lunecat într'o mreje întinsă de doi pescari, cari trăgeau veseli

prada. Când deschiseră lădița și văzură banii lucitori, se năpustiră unul asupra altuia. Cel mai tare omorî pe cel mai slab și-l aruncă în apă; pe urmă alergă cu banii acasă. Ascunsese lădița în cenușa rece din vatră și se întoarse la țarm să-și adune mreja.

Copilul pescarului se juca în fața colibei. Un vânt răcoros sufla dinspre mare și aducea frunze uscate și găteje la ușa colibei. Copilul adună frunzele și surcelele, le duse la vatră și le aprinse. Pe ușa deschisă a bordeiului sburau înăuntru crengi uscate și resturi din corabie, par'că o mână nevăzută le-ar fi îngrămădit la vatra focului.

Copilul încărcă cu uscături jarul din vatră. Capacul și pereții lădiței se desfăcură și atât lădița cât și banii începură susurând să se topească. Chipul împăratului se acoperi de beșici argintii și fu sfâșiat de crepături.

În clipa aceasta sosi pescarul. Când zări lădița dogorind, se repezi la copil și-l lovi peste mână. Mănuța căzu amorțită în poala copilului. Pescarul turnă apă peste jarul din vatră și cu o bucată de piatră scotoci din foc banii aproape topiți. Îi aruncă într'un vas cu apă, dar cu groază văzu, că apa se prefăce în sânge. Atunci scoase banii din apă, îi ascunse în mantia sa și-i duse la casa de dare, unde datora de doi ani.

Perceptorul luă banii dar pusă să-l biciuiască, fiindcă în felul acesta a batjocurit chipul împăratului. Apoi cu alți bani tociți împreună îi trimise în monetăria din Roma. Cei treizeci de arginți, precum și monetele uzate alături de argintul proaspăt scos din munți, fuseseră aruncați în topitorie. Acolo se topiră banii lui Iuda, amestecându-se cu celalalt metal. În fața cuptorului uriaș stăteau ghemuși doi sclavi pe jumătate goi.

— Ce ciudat vuieste azi topitoria — zise unul. — Nici odată n'a șuerat focul ca azi și nici odată n'a clocotit metalul ca acum.

— Urlă-a durere — zise celalalt. — Par'c'ar purta năcaz și stricăciune în pânțele.

Din metalul topit au bătut monete noi. Și'n care monetă a ajuns vre-o părticică cât de mică din arginții lui Iuda, aceea a dus cu sine pretutindeni blestem, stricăciune, pustiire, primejdie, trădare și păcat. Pentru aceasta monetă se vinde dreptatea, se falsifică legea, se deneagă părinții, sunt desmoșteniți copiii, sunt trădați frații, se părăsesc prietenii și sunt jefuiți cei slabi.

Pe unde ajung acești bani, acolo a încetat frica de Dumnezeu, a dispărut iubirea de oameni, a pierit dreptatea și a secat mila. Și de câte ori a urmat un nou împărat, banii din țară fuseseră adunați și se băteau monete nouă din ei. În felul acesta banii lui Iuda au inundat lumea întregă, molipsind mințile și otrăvind sufletele.

Dar iubirea trădată și răstignită a înviat și plutește păzind deasupra lumii, la fel ținând seamă de cei buni, ca de cei răi, până în ziua judecății din urmă, când fiecare își va primi răsplata faptelor sale.

Augusta Rubenescu

OLIMPIA IOSIF:

MONTAIGNE

I.

»Le génie ne végète puissamment que dans l'orage, et toutes les créations de la pensée sont apparues dans des situations troublées«.

Cuvintele spuse de Renan în »Avenir de la science« ne apar în minte când începem studiul de față. Ele ilustrează una din condițiile de căpetenie ale gândirii moralistului francez: influența incontestabilă pe care a exercitat-o asupra sa atmosfera culturală și morală a timpului în care a trăit. Și de aceia socotim, că introducerea cea mai potrivită și'n acelaș timp cea mai necesară în acest studiu nu poate să conșteie decât în înfățișarea acestei atmosfere, care prin influența ce-a exercitat-o a fost unul din factorii principali în plămădirea geniului său.

În secolul al XVI-lea Franța — ca de altfel toate țările Europei occidentale — a fost teatrul unor transformări intelectuale și morale profunde. În adevăr, de pretutindeni, din fundul trecutului ca și din toate punctele orizontului, convergeau o mulțime de idei noi, ce constituiau tot atâția fermenți de gândire, cari aveau să transforme spiritele și să imprime culturii născând caractere noi, complet opuse acelorale ale culturii medievale. Căci există o vădită opoziție între caracterele veacului de mijloc și cele ale epocii imediat următoare. Omul evului mediu trăia într'o lume mică, foarte strâmtă, închisă din toate părțile aproape, la adăpostul influențelor din afată. El nu se cunoștea pe sine însuși, decât numai ca parte, »ca membru al unei familii, bresle, comunități politice sau religioase; și nu gândea nici nu lucra decât numai ca totul în care era cuprins«. Dar încetul cu încetul barierele acestei lumi cădeau și orizontul își lărgea marginile spre depărtări amețitoare. În acelaș timp bolta cerului se înălța deasupra capetelor, dispărând în profunzimi mistериase, lăsând pe om dezolat, pierdut într'o imensitate fără margini. Vechile sale convingeri se destrămau una câte una, relativizându-se. Simțurile erau solicitate prin forme de viață voluptoase. Inteligența sa era zăpăcită de haosul creiat prin amestecul ideilor. Voința i se clătina sub

influențe diferite. Vechiul edificiu începuse să se clatine. Sub lanțurile rupte vechile cadre spirituale se sfărâmau.

Dar cu toată această opoziție între bătrâna cultură medievală și noua cultură ale cărei zori le prevestea renașterea, nu poate fi vorba de o revoluție inaugurată de către aceasta din urmă. Evul mediu, sub aparența unei complete imobilități, a fost o epocă de adâncă prefacere a vieții sufletești și-a pregătit, pe nesimțite, popoarele europene pentru o viață nouă. Căci dacă renașterea a fost un moment hotărâtor în evoluția intelectuală a popoarelor europene, întrucât acum s'a reluat firul cugețării antice, restabilindu-se astfel continuitatea progresului cultural în tot timpul evului mediu legătura cu trecutul n'a fost ruptă. Această legătură era numai foarte slabă, fiind mărginită la eforturile pe cari le făceau puținii aleși ce trăiau în mănăstiri, departe de zburciunile vieții timpului lor.

Și acum să trecem la precizări. Trei influențe generale sunt dominante în secolul al XVI-lea, în Franța: renașterea, umanismul și reforma.

Renașterea, adică reînvierea culturii antice — nu a celei denaturate din timpul evului mediu, ci a culturii antice din epoca de înflorire anterioară pătrunderii creștinismului — a fost condiția de căpetenie a dezvoltării timpurilor moderne și izvorul din care secolul al XVI-lea a împrumutat o bună parte din elementele formațiunii sale intelectuale.

Leagănul renașterii a fost Italia, care prezenta surprinzătoare asemănări cu Grecia veche în epoca ei de înflorire culturală și era predestinată să joace un rol asemănător în plămădirea culturii moderne, cu acela pe care-l jucase vechea Eladă în plămădirea culturii antice. Două evenimente istorice, cari au loc în decursul secolului al XV-lea, joacă un rol important prin avântul pe care-l imprimă curentului cultural al renașterii. Acestea sunt: conciliul pentru unirea bisericilor de răsărit și apus, și căderea Constantinopolului sub stăpânirea turcească. Influența lor a fost așa de considerabilă încât mulți au dat acum începuturile acestui curent, deși ele erau mult mai vechi. Acum se îndreaptă spiritele mai ales către acei filosofi vechi cari nu erau cunoscuți sau erau cunoscuți foarte puțin, însă nu în formele lor originale. Oamenii, mirați de frumusețile antichității clasice, scutură jugul bisericii pentru a-l adopta pe acela al școlii vechi. Ei se liberară astfel de vechii lor morți: Sf. Augustin, Toma Aquinul și adoptară pe Platon, Plutarh, Seneca, Epictet etc.

Consecințele acestui contact mult mai intens al unanismului italian cu vechea cultură a Eladei sunt numeroase și felurite. Cel mai important însă, din punctul de vedere ce ne preocupă, este apariția unei mișcări filosofice de o vioiciune cu totul neașteptată și a cărei caracteristică principală este încercarea de reînviere a sistemelor de cugetare ale filosofilor vechi. Epicureismul, scepticismul, stoicismul se treziră la o viață nouă, dictată de nece-

sitățile sufletești și organice ale unei lumi profund diferită de cea antică.

O altă influență, care s'a manifestat asupra spiritelor în decursul sec. XVI, a fost aceea a umanismului. Popoarele tinere, cari în timpul evului mediu stătuseră sub influența educativă a feudalismului și creștinismului ce le impuseseră tipare de viață în completă discordanță cu organismul lor psihofizic plin de seva tinereții, au simțit nevoia să scuture jugul acestor puteri educatoare, spre a se putea desvolta; mai departe, potrivit firii lor individuale. Iar ceea ce împingea pe aceste popoare, la sfârșitul evului mediu, către o viață nouă era evoluția firească, pe care împrejurările istorice poate au grăbit-o, dar care s'ar fi efectuat și fără ele.

Noua formulă de viață cerută de umanism era aceea a unei vieți complete, integrale care să satisfacă toate cerințele ființei omenești. Iar o urmare a acestui individualism accentuat a fost dezvoltarea spiritului de creație, cu una din formele lui cele mai vizibile, ironia. Rezultatul conlucrării tuturor acestor factori a fost constituirea unei puternice pârghii de progres, care-a deșteptat pe individ din amorțeala sufletească în care-l ținuse apăsarea tradițiilor medievale, aruncându-l în valurile tulburi ale unei vieți frământate, în care aceste tradiții nu mai aveau puterea cârmuitoare de altă dată.

Alături de aceste două tendințe, o altă ruptură cu tradiția a făcut-o reforma religioasă. Iviță în însăși sânul umanismului, ca o manifestare a acelei libertăți sufletești ce-i constituia caracterul dominant, reforma religioasă cerea o reîntoarcere la trecut, într'un alt sens decât renașterea. Aceasta din urmă cerea întoarcerea la izvoarele antice pure, nu la acelea cari primiseră pecetea creștinismului medieval. Reforma cerea reînvierea creștinismului primitiv, nefalsificat de tradiționalismul dogmatic medieval. Conștiința fiecăruia este în măsură să întemeieze credința sa religioasă. Înălături deci cu orice tradiție și dogmă.

Deși ieșită din sânul său, umanismul privea reforma ca un dușman periculos, cum de altfel nici n'a întârziat să se afirme. În adevăr, deși la început reforma avea legături foarte strânse cu umanismul ambele curente erau insuflețite de aceeași tendință de libertate a spiritului omenesc, de acelaș cult pentru operele clasice — opoziția n'a întârziat să se producă. Un prim motiv a fost faptul că reformei nu-i convenea concepția hedonistă a renașterii și umanismului. Al doilea motiv: creștinismul, fiind prin esență o doctrină democrată, nu putea admite concepția aristocratică a umanismului. Însfârșit, creștinismul se ridica cu putere împotriva fondului imoral al unor scrieri antice, pe care nu-l putea admite.

Aceste forțe antagoniste în principiu se conciliară în aplicarea practică și reforma, departe de-a constitui o barieră pentru renaștere și umaniam, devine o auxiliară a lor mergând până acolo încât aproape se confundă cu ele. Dar aceasta s'a întâmplat mult mai târziu. Secolul XVI-lea nici nu bănuia acest lucru. El a luat parte la lupta cea mai aprigă ce s'a dat între aceste

două forțe antagoniste. Rezultatul luptei — după cum știm cu toții — a fost că în Germania reforma îngenunche renașterea pe când în Franța și Italia, aceasta din urmă ieși biruitoare.

Aceste trei curente cari s'au manifestat în decursul sec. XVI-lea, constituind însăși atmosfera intelectuală și morală a acestui timp, și-au pus pecetea lor pe geniul lui Montaigne, determinând în cea mai mare măsură structura eseurilor sale.

Pe lângă acest factor obiectiv, care s'a imprimat în opera lui Montaigne, un alt factor ce și-a dat obolul său în constituirea ei a fost factorul subiectiv, manifestat în viața și dispozițiile sufletești ale gânditorului francez. Se impune deci un studiu sumar și asupra acestui factor,

Vieța lui Montaigne nu necesită dezvoltări ample căci este întreg în opera sa. Născut în a. 1533, dintr'o familie îmbogățită prin comerț, a fost crescut, în prima copilărie, la țară. Educația sa a fost foarte îngrijită. Din cea mai fragedă vârstă a fost pus să învețe limba latină, care a devenit pentru el o adouă limbă maternă. La 6 ani a fost trimis pentru desăvârșirea educației la Colegiul din Guyenne, pe care l'a părăsit, la vârsta de 13 ani, fără alt profit decât acela că și-a pierdut obișnuința de-a vorbi curent latinește.

Gustul său pentru lecturi a apărut de timpuriu, la 7—8 ani, odată cu citirea *Metamorfozelor* lui Ovidiu. A urmat apoi Virgil, Terențiu, Plaut etc.

Principiile pedagogice după cari tatăl lui Montaigne s'a condus în educația fiului său erau două: unul: principiul blândeței aplicat în educație. El constă în a-l face pe elev să acționeze totdeauna cu plăcere, niciodată din necesitate. Al doilea întrebuițarea metodei pe cari azi o numim directă în învățarea limbii latine. Aceste principii le vom găsi și la Montaigne, în pedagogia sa. Primul a fost acela care a stârnit mai multe reproșuri, dar care a fost adoptat de către continuatorii săi cu entuziasm. În ceea ce privește al doilea principiu, el prezenta o mare importanță pentru timpurile acelea, când toată cultura era închisă în cărțile latine.

A studiat dreptul și apoi, la 21 ani, a intrat în magistratură. A fost consilier, mai întâi în Périgueux, apoi consilier în Parlamentul din Bordeaux și apoi primar al acestui oraș. În 1570, adică la vârsta de 37 ani, s'a retras din viața publică în „turnul“ său de la Montaigne, unde a dus o viață de meditații și intensă activitate intelectuală, încoronată de opera sa capitală „*Les Essais*“.

Experiența de magistrat n'a fost pierdută pentru eseist. Ea a constituit un câmp vast de observație și, în acelaș timp contactul strâns cu magistratura i-a imprimat geniului său o direcție nouă, poate în contradicție cu înclinările profunde ale firii sale, direcție pe care o vom găsi în opera sa ca o trăsătură dominantă, deși nu definitivă — înclinarea spre stoicism. Tot din această epocă datează și prietenia sa cu Etienne de la Bécție, demnă

de remarcat prin faptul că aceasta a avut o influență considerabilă asupra-i, întrucât el era un umanist inflăcărat, trăind în gândire cu oamenii mari ai antichității și forțându-se să pună în practică preceptele și exemplele lor. Această orientare către cultura clasică, întrucât îmbiba întreaga atmosferă intelectuală a timpului, ar fi influențat, desigur, pe Montaigne și altfel. Prietenia cu Etienne de la Boétie a accelerat-o însă.

În afară de opera sa capitală „Les essais”, care a apărut în 1580, Montaigne a mai tradus o lucrare ce a apărut în 1559 și care era un fruct al voinței tatălui său: „Theologie naturelle de Raymond Sebonde.” Traducerea era făcută din limba latină în cea franceză. De asemenea „Discours sur la mort du Seigneur de la Boétie” și „Journal de voyage de Michel de Montaigne en 1580 et 1581”.

Mult mai importantă decât viața sa, pentru explicarea operei lui Montaigne, este persoana însăși a autorului, care a dominat mediul și împrejurările, împrumutând și utilizând numai ceea ce-i convenea, conform necesităților și tendințelor naturii sale.

Fondul prim al naturii lui Montaigne a fost o curiozitate permanentă, însă temperată. Grație acestei curiozități el a căutat să ia contact cu toate influențele ce exercitau în viața intelectuală a țării sale și cărora au modificat profund gândirea franceză în sec. XVI-lea. Niși un alt gânditor n'a fost mai mult ca Montaigne influențat de toate aceste idei venite de pretutindeni. O prodigioasă suplețe de spirit i-a dat posibilitatea să le înțeleagă și să le asimileze pe toate, ducând la bun sfârșit sarcina pe care și-o impusese și care nu era din cele mai ușoare: armonizarea tuturor acestor curente, pe cât era posibil, cu patrimoniul gândirii tradiționale. Opera sa este o mărturie elocventă a acestei străduințe. Grijă principală a autorului, când medita asupra eseurilor, era aceea de a-și asimila doctrinele înțelepciunii antice și de-a le face să treacă în practica vieții de toate zilele.

Fizionomia sa suflă ne-o înfățișează, de altfel, însăși autorul, în portretul pe care și-l face singur, fără părtinire și fără exagerări. Cu toate modificările aduse de vârsta fizionomiei sale sufletești, personalitatea sa morală a rămas, în liniile ei mari, identică cu ceea ce reiese din acest portret, foarte circumstanțiat, pe care ni-l dă în eseu „De la présomtion”. Epicureian delicat, lipsit de putința de a-și disimula sentimentele adevărate, cu o judecată sănătoasă, însă cu o memorie slabă, cu o mare doză de mândrie, pare-se și de ambiție, iată personalitatea morală a lui Montaigne redusă la ultima sa expresie.

Un prețios ghid pentru cunoașterea personalității sale ni-l oferă și jurnalul său de viață, care n'a fost scris pentru public și tocmai de aceea este îndeosebi instructiv. Spontaneitatea lui garantează sinceritatea autorului. El ne oferă prețiosul prilej de-a ne pune în contact direct cu Montaigne, surprinzându-i uimirea, înțelegându-i chestiunile ce și le pune, urmărindu-i gân-

direa zi cu zi, timp de trei luni de zile. Iar această intimitate cu filosoful ne luminează eseurile cu o lumină nouă. Putem observa aici aceea curiozitate neșăfioasă, pe care Taine a considerat-o ca una din trăsăturile cele mai prețioase ale moralistului și care îndeosebi dă un farmec nespus operei sale. Căci Montaigne n'a trăit numai în „turnul“ său. El a voiajat, a văzut și a discutat mult. Cu un ochi ager și cu o ureche fină el o surprins toate obiceiurile timpului său și ni le-a relatat apoi într'o întreagă galerie: autoritarii, credulii, pedanții etc.

Am văzut că atât educația și influențele suferite, cât și inclinațiile firii sale, se armonizau perfect cu două din curentele înfățișate: cu acela al renașterii și cu al umanismului

Platonician într'o mare măsură, aristotelician puțin, epicurian prin temperament, stoic prin imaginație, cu o deosebită stimă pentru scepticii din pricina înțeleptei lor rezerve, un filosof care-a asimilat toată înțelepciunea greacă și latină, iată pe Montaigne omul renașterii.

Cel mai efocvent exemplu pe care ni l-au dat eforturile raționalismului în sec. XVI-lea, lucrând fără preget spre a-și organiza viața în funcție de cunoștințele asimilate de spiritul său, adică în funcție de rațiune, iată pe Montaigne umanistul.

În ceea ce privește al treilea curent, Montaigne a luat o atitudine ostilă cum era de așteptat dela un reprezentant atât de strălucit al renașterii și umanismului. Dar Montaigne era împotriva reformei și prin firea sa care iubea liniștea și privea cu neîncredere orice mișcare revoluționară. Deși creștin în fond, Montaigne nu putea primi decât un creștinism îndulcit, care accepta în parte antichitatea sau care i se acomoda, și nici decum creștinismul riguros, concentrat exclusiv și intolerant al reformei.

* * *

Studiul lui Montaigne ne pune în fața unui mare gânditor, care a fost predestinat să fie autorul unei singure opere „Les Essais“. Apărută întâia dată în 1580, această primă ediție nu cuprinde decât primele două cărți. Eсурile complete au apărut abia în 1588. Ele cuprind, pe lângă primele două cărți, și a treia carte plus 600 adițiuni la primele două cărți. O ediție postumă, completată de către autor până era în viață, a fost dată de către fiica sa adoptivă M-elle deGournay în 1595.

Această operă a fost scrisă aproape fără să vrea și fără să se gândească la aceasta. Nici odată nu și a dat bine seama de motivele cari l-au determinat să scrie. Uneori spune c'a scris-o pentruca prietenii săi, atunci când va fi mort, să-l regăsească în propriul său portret. Alteori spune că motivul a fost intenția de-a se face cunoscut de străini. Însfârșit, un alt motiv subiectiv pe care ni-l indică: pentru a te forma și a te cunoaște mai bine este necesar să te zugrăvești și să te mărturisești ție însuți. Se pare

însă că adevăratul motiv nu l-a relatat. O lectură prelungită aduce după sine, în mod fatal, o obiectivare a îndelungatelor reflecții pe cari i le-a stărnit, ce trebuiesc fixate pentru a putea fi păstrate. El a scris deci „par goût de lecture, et par habitude de réflécher sur ce qu'il lisait”.

Eseurile ne prezintă istoria ideilor lui Montaigne, notate zi cu zi, pe măsură ce luau naștere. Obiect și subiect al propriului său studiu, spectator al gândurilor sale cele mai intime, el se privește, se ascultă, se surprinde pentru a se înfățișa cetitorilor. Cartea aceasta ne face să urmărim pas cu pas progresul gândirii sale; de aceea ea este atât de variată și'n acelaș timp atât de simplă, schimbându-se ca și spiritul ce-o însuflețește. Astfel îl vedem născându-se din punct de vedere spiritual, transformându-se pe măsură ce se mărește, schimbându-și fizionomia ca și caracterul, ezilând între diferitele linii de conduită, parvenind, la maturitate, la perfecțiunea unei forme și gândiri originale și înfârșit, căpătând câteva riduri în contact cu bătrânețea.

Eseurile desfid orice analiză căci legătură adevărată nu există nicăeri. Montaigne se complace, la fiecare pas, în digresiuni și paranteze nesfârșite. El citează și comentează mereu, amestecând filosofie, morală, religie, literatură, pedagogie, dând astfel impresia unei dezordini din cele mai mari. Opera aceasta, pe care dealtminteri singur o numește „Rapsodia sa”, se dispensează de orice metodă. Cartea începe și sfârșește la fiecare pas. Aversiunea aceasta împotriva oricărei metode și intenția chiar de-a ascunde planul lucrării sale a fost determinată, desigur, de dorința de-a evita tonul pedant, atât de frecvent în timpul său. Vom încerca totuși să introducem o ordine în acest haos aparent, înfățișând, mai întâi evoluția ideilor sale și apoi câteva puncte de vedere mai pregnante din care vom privi aceste idei.

Multă vreme criticii au privit eseurile ca pe-o operă unitară, ieșită, dela început până la sfârșit, din aceleași dispoziții sufletești și din aceleași preocupări, deși erau deseori surprinși de contrazicerile pe cari le găseau în ea. În acelaș capitol chiar, autorul apărea ca stoic, ca sceptic, ca epicurian. Abia în sec. XX-lea, odată cu introducerea metodei istorice în cercetările literare, criticii au substituit punctului de vedere greșit, de-a îmbrățișa în bloc opera lui Montaigne, punctul de vedere genetic, considerând opera ca formată succesiv și ca reflectând modificările cugetării și sentimentelor autorului. În aplicarea acestei metode și-au câștigat merite profesorii: Strowski și Villey. Mai ales aceasta din urmă stabilește cronologia eseurilor din aceeași ediție, arătând cum, la început, Montaigne scrie scurte dizertații morale, după tipul numit atunci „leçons”. Altele, din aceeași epocă, sunt o adunare de exemple, de anecdote și de citate relative la un fapt ciudat sau puțin cunoscut. Caracteristica lor este lipsa de personalitate. Structura acestor eseuri dela început se prezintă deosebit de aceea pe care le-a dat-o mai târziu. Cea mai caracteristică factură a acestor eseuri consistă în gruparea, în jurul unui exemplu ales, a altor exemple și sentințe în număr nu prea

mare, căci memoria sa nu-i permitea o prodigioasă ținere de minte. Subiectele îi erau furnizate de întâmplările zilnice, de lecturile sale, iar mai târziu de o minuțioasă analiză sufletească proprie. Când o anecdotă din lecturile sale îl izbea, el o făcea centrul eseului său. Tot lecturile sale îi procurau exemple, cari uneori confirmau regula, altele o infirmau. Aproape în întregime primele capitole sunt construite după acest model. Ele își au rădăcina în literatura timpului. E genul reprezentat în sec. XVI-lea de multe lucrări, cari căutau să pună la îndemâna publicului comoara de înțelepțiune descoperită de umaniști la reprezentării clasicismului antic. De altfel Montaigne a ezitat între acest gen și acela de scrisori. Câteva chiar din eseurile sale se prezintă sub această formă — scrisori — adresate unor corespondenți cunoscuți.

Încetul cu încetul însă Montaigne se depărtează de complicațiile pedante și anecdotele asupra virtuților și viciilor omenești, trecând la meditații psihologice și la reflecții personale. Montaigne, obosit de rolul de compilator, a început să-și expună părerile sale personale în chestiunile pe cari le trata, combătând sau întărind părerile altora. Aceste eseuri sunt mai dezvoltate; partea sa de originalitate este mai puțin neglijabilă și morala mai puțin elementară.

Apoi începe să se pună singur în scenă vorbind corect de persoana sa, făcând despre dânsul, cunoștilor și rudelor sale, destăinuirii din ce în ce mai bogate. El pune în serviciul cunoașterii proprii sale naturi morale toată subtilitatea inteligenței sale și manifestă o curiozitate extremă în discernerea tuturor resorturilor și mișcărilor sale sufletești. Comparând faptele prezentate de spectacolul lumii externe și de lecturile sale cu ceea ce se petrece în propriul său suflet, și amestecând aceste trei elemente, el ajunge să creeze acest nou gen literar pe care-l numește „*essai*“, adică experiență. Acum își lămurește mai bine scopul ce trebuie urmărit, dându-și seama că experiențele fiiței sale morale pot fi de folos tuturor cetitorilor, căci fiecare poartă în sine „*la forme de l'humaine condition*“. Astfel, în ultima parte a activității sale intelectuale, pornind dela persoana sa, Montaigne ajunge la la om în genere; dela analiza acțiunilor și sentimentelor sale ajunge să îmbrățișeze, cu o înțelegere luminoasă, acțiunile omenirii în general. Toată evoluția eseurilor constă în această transformare a lor, din impersonale în personale. Această invadare a proprii sale personalități în eseuri s'a făcut în destul de încet, ceea ce nu trebuie să ne surprindă având în vedere timpul care i-a fost necesar pentru desăvârșirea operei sale — a lucrat la ea 20 ani.

În rezumat, studiul omului în legătură cu reflecțiunile lui Montaigne asupra lui însuși și studiul lui Montaigne — în legătură cu considerații asupra omului în general, iată leit-motivul acestei opere.

Din punct de vedere al formei eseurile apar ca cel mai frumos moment literar al sec. XVI-lea, și întruchiează în sine tot ceea ce acest secol a pus ca știință și geniu în formarea limbii literare. Opera aceasta nu cuprinde ni-

mic forțat — și asta pentru că autorul ei a fost pătruns de principiul suveran, că nu există artă fără natural și că bunul simț este prima lege a unui scriitor. Nu vom găsi în ea o elocvență molatică, ci una nervoasă și solidă. În acelaș timp o finețe incomparabilă, o extremă vioiciune, multă grație dar și forță: și justete de spirit. Iată, alături de elocvența cea mai antrenantă, poezia cea mai sublimă.

Stilul său este acela al unui mare scriitor — un stil original, foarte îndepărtat de stilul contemporanilor săi impregnat de latinisme cu lungi și vaste întorsături și circuite. Un stil viu, cu aruncări rezezi și gesturi spontane, deși puțin încărcat, de imagini vii familiare, turnat în fraze destul de lungi, după moda timpului, însă fiecare frază putându-se descompune într'o sumă de propozițiuni independente. Este stilul conversației vii și vesele câteodată paradoxale, foarte îngrijită însă. Saint Beuve spune: „Adevărata baghetă de încântare este stilul său“... Montesquieu l'a pus pe Montaigne în rândul poeților, clasificare pe care-o putem accepta numai cu rezerva că aici poetul este în serviciul gânditorului.

Cronica literarăPOEZIILE LUI
ION TRIPA

În 1882 apare la Tipografia Diecezană din Arad, în editura autorului, „Poezii“ de Ion Tripa.

În cele 182 pag. ale sale, volumul cuprinde 98 bucăți de inspirație felurită.

Cine este Ion Tripa?

Fiu de țărani, născut în comuna Sinitea, județul Arad în anul 1856. Cursul primar și-l termină în comuna sa natală, după care, sprijinit de fundațiunea Jiga din Arad, urmează șase clase la liceul maghiar din Oradea. Întrerupe liceul pentru a se înscrie la teologia din Arad pe care o părăsește la foarte scurt timp pentru cariera notarială (azi „secretar comunal“). În 1876 intră ca practicant pe lângă un notar român din Șiria, iar peste 3 ani la unul din Arad. Urmându-și cariera, ajunge ajutor de notar, în *Pesac* județul Torontal — 1881, — apoi notar în Igrîș — Banat — în 1887, unde rămâne în această calitate până la moarte, Octombrie 1915.

A avut o moarte puțin liniștită acest om care la vârsta de 59 ani era zilnic șicanat de oamenii stăpânirii străine, în timp ce trei feciori trebuiau să lupte pe front pentru consolidarea acestei stăpâniri.

*

Ca și predecesorii săi, ca toți cei din generația lui și din toate generațiile ce s-au succedat până la Unire, Ion Tripa a fost mai presus de toate un înflăcărat naționalist.

Acest sentiment ni-l împărtășește din primele pagini ale volumului de „Poezii“ publicat în 1882. Ion Tripa își începe volumul cu

Nainte Române!

»Marșulu lui Mihaiu Vitézulu în batalia de Călugăreni« în care scrie versuri că acestea¹⁾.

¹⁾ Transcrise în limba de azi.

*Pământul acesta în lacrimi scaldat
Românii cu sânge l-au răscumpărat
Și-acuma tiranii inspăimântători
Ni calcă pământul pe-al nost teritoriu.
Nainte Române cu armele 'n mâini
Și-ți apără țara de cruzii păgâni!*

Ca și Mircea Stănescu și Iuliu Grozescu²⁾, Tripa are accente puternice împotriva renegaților:

„A fi român“... adevărat, este binecuvântarea și darul lui Dumnezeu; „a fi român, dar reneгат“ este blestemul și urgia lui Dumnezeu. Poetul își dorește să trăiască numai atâta cât poate simți ca adevărat român, — dar dacă soarta îl va face să cadă în păcatul de a fi reneгат,

*»Atunci, atunci pe ăst pământ
Să nu am loc nici de mormânt,
Ci-ajungă-mă blestemul greu
Să pier bătut de Dumnezeu!«*

(A fi Român... pg. 5)

În niște versuri închinatе „Țării Românești“ îi urează să-și câștige teritoriul ce-a avut odată, iar în cele ce urmează accentele sunt atât de sincere și spontane încât îi acopere chiar trivialitatea expresiei:

*Oh! de-ași ști că dușmănia
Ce apasă românia
Va să piară
De-a mânca
Din inima mea
Numai cât de cât, —
Eu deloc³⁾ aș smulge-o afară
Și i-aș arunca-o 'n gât!
— Mânca-o toată dacă vrea
Dar să crape-apoi de ea!*

(Oh! de-aș ști... pag. 114)

Aceleași idei, aceleași invective, aceeași... vigoare a expresiei în „Oh! de trei ori osândiții...“

*Oh! de trei ori osândiții
Noi dincoace de Carpați
Noi fricoși, prăpădiți
Trei milioane de frați!
Cum răbdăm să ne-asuprească
Niște iepuri, corciturii
Cum răbdăm să ne pâlmească
Niște zdrențe, venituri!*

2) Alți doi poeți arădani,

3) ardelenism = îndată.

Bat-o Dumnezeu răbdare
 Că și bine s'a vârit
 În inima ta cea mare
 Măi Române umilit!
 Câți venetici sunt în țară,
 Câți zdrențoși și câți cărpaci,
 Toți îți pun în cap ocară
 Și tu rabzi, nimic nu faci!
 Îți iau pâinea de pe masă,
 Îți iau boii de la plug
 Îți iau toate și te lasă
 Să trași singur tu în jug.

Rabdă, rabdă oaiie blândă,
 Asta este soarta ta:
 Să fii tunsă și flămândă
 Să te smulgă cine-o vrea!
 Rabdă, rabdă, măi Române
 Poartă-ți jugul că-i al tău;
 Pentru boi și pentru tine
 Il mai ține Dumnezeu!

(Oh de trei ori osândiți!.. pag. 131)

sau în ultimele două strofe din „Pe cât e marea“:

Cu ochii mei aș vrea să văd
 În luptă toți cum se reped
 Pentru moșia ce-am avut
 Pentru mărirea ce-am pierdut
 Ci Dumnezeu nu pot să fi
 Nici pe străbuni nu pot să 'nviu
 Dar barem drac de-aș fi 'ntr'o seară
 Să scot gunoaietele din țară.

(Pe cât e marea.. mns.)

*

În unele versuri Tripa vădește tendințe de filosofare, câteodată serioasă:

»In largul veșniciei
 Viața unui om
 Așa-i de ne'nsemnată
 Ca cel mai mic atom
 Căruia-i faci conac
 Sub vârful cel de ac.

(In largul veșniciei.. mns.)

alteori glumeață — dar de o glumă care, deși se apropie de Coșbuc, își păstrează totuși individualitatea:

*» Mulți învățați susțin cu foc,
Că Sfântul Soare stă pe loc
Și că bătrânul Moș Pământ
Se 'ntoarce ca și moara 'n vânt.*

*A bună seamă : Sfântul Soare
Stă 'n loc și mult se minunează
Cùm învățați se cutează
Să spună-așa minciună mare.*

*Iar că Pământul se întoarce
Când capu-i plin de băguială,
Am observat de-o vreme 'ncoa
Și nu mai trag la îndoială.*

(Mulți învățați susțin... mns).

Tripa nu-i lipsit de umor original, de esență poporană. Bucata următoare e caracteristică, deși poate să nu satisfacă unele gusturi mai delicate:

*— Câteodată așa-mi vine
Să mă duc, drace, la tine
Să te văd cum stăpânești
Cu muierea cum trăiești.*

*— Bine stăpânesc sau rău,
Dar muiere nu țin eu
Că muierea când s'aprinde
Iadul meu nu o cuprinde.*

*Și când are voie bună
Dracii toți la ea s-adună
Iar când are voie rea
Dracii toți îmi fug de ea.*

(Câteodată... mns.)

Interesant acest original amestec de avânt poetic și glumă rustică:

*Munte, munte frățioare
Te-am văzut cât ești de mare
'Nalt ești tu și minunat
Și în toate de-admirat.*

*Sus la tine m-am suit
Fruntea ți-o am netezit
De pe plaiul tău ales
Flori frumoase mi-am cules.*

*Acolo la tine sus
Cine merge e sedus,
Cine vede al tău plai
Se simțește ca și-n rai*

*Inșă una ce-am văzut
Nici decât nu mi-a plăcut
Foarte rece m-ai primit
Par'că nici nu m-ai dorit.*

*Că abia am fost în stare
Pe lângă o luptă mare
Să străbat la tine sus —
— După cum te-ai contrapus!*

*Dar primirea cale-vale
Nu m-a necăjit prea tare
Că a fi primit așa
M'am deprins în viața mea*

*Numai că la despărțire
Mi-arătași a ta... iubire:
Nici mâna nu mi-ai întins,
Tot de spate m-ai împis.*

(Către munte... pag. 125)

Firește umorul acesta se potrivește mai bine cu atmosfera veselă a chefului... Autorul nu face nici un secret din simpatia ce o cultivă pentru produsele podgoriilor arădane. Dimpotrivă, ne-o arată în câteva cântece *bahice* care nu-s lipsite de avânt și nici de originalitate — mai ales că în literatura noastră dela neoanacreontismul Văcăreștilor și până la „Hronicul măscăriciului Vălătuc“ al lui Al. O. Teodoreanu și minunatele traduceri ale dlui V. Ciocâlțeu din Omar. Kayamm, cu excepția unor scurte popasuri prin scriitorii ardeleni Coșbuc—Iosif—Goga — puține versuri *bahice* s-au scris.

*Câte râuri și isvoare
Câte ape curgătoare,
Fă-le, Doamne, toate vin;
Iar pe mine fă-mă-o mare
Să le 'nghit dintr'o suflare
Setea-mi mare s'o alin!*

*Voiu să beau în toată viața,
Ziua, noaptea, dimineața
Pân' trăiesc până ce-s viu
Și de-oiu sta de moarte-aproape
Voiu lăsa să mă îngroape
Intr'o bute cu rachiu!*

*Crâșmăriță, mândruliță.
Cu obrăji de garofiță
Țucu-ți Dumnezeuul tău
Pune-te în positură,
Că îmi arde limba 'n gură
Și îmi adă vin să beau!*

(Câte râuri și isvoare... 142)

Și încă una care e demnă de Horațiu. E specific a noastră și mai ales specific arădană. Să trecem peste limba latinizată — atmosfera vremii — și peste unele imperfecțiuni de ritm și să urmărim avântul sufletesc admirabil exteriorizat în amplitudinea frazei.

*Nu zic eu că nu-i lăudat
Vinul dela Măderat,
Nici nu zic că nu-i bun vin
Cel din Miniș și Cuvin;
Nu zic eu că n'aș da bani
Și pe cel de la Châmpani,
Poate c'ași păcătui
Dacă doară l-ași huli;
Num' atâta zis și spun
Cumcă vinul cel mai bun
(Dintre vinurile toate
Câte 'n lume-s lăudate)
Care-i plin de-un nobil foc
Și-amiroasă-a busuioc,
Dacă-l bei întinerești
Și-ai voi să tot trăiești,
Care te însuflețește
Și inima-ți veselește,
Care pe morbos din moarte —
Dacă bea — îndată-l scoate
Care bucuos l'ar bea
Și Sân-Petru — de-ar avea,
Cum zic vinul ăst curat
Prin bucheturii străcurat
De-alui Bachus aderinși —
Este cel din Covăsinși!*

*Eu de câte ori îl beu
Rog mereu pe Dumnezeu
Ca să-i fină 'ntreg isvorul
Focul, gustul și odorul
Și să-i deie un renume
Ca să-i meargă vestea 'n lume
Și să-i vină peșitori
Tot de-aceia beutori;
Că ar fi de tot păcat
Ca nectarul ăst curat
Să fie necunoscut —
Să rămână nebeut!
Când o-duce Dumnezeu
Oara ca să mor și eu,
Puneți-mi în copășeu
Vin din Covăsinși să beu!*

*Insă puneți-mi destul
Ca să beau, să fiu sătul
Să nu-i duc dor și 'n mormânt
Ca și-aicia pe vământ!*

(Ce zic eu?)

Deși în curent cu evenimentele zilei și cu oamenii mai însemnați ai epocii, Ioan Tripa nu le-a închinat nici un produs al inspirației sale. Cum o făcuse bunăoară Andrei Mureșanu, autorul „Răsunetului“, al cărui volum de „poezii“ geme de dedicații. Pe lângă câteva versuri familiare care totuși păstrează o ținută discretă, autorul a închinat o singură odă unei personalități proeminente din domeniul literelor, unui confrate, am putea spune: lui Vasile Alecsandri. În »Cântec pentru cântec« dedicat »regelui poezilor români și bardului gintei latine«, autorul nu îndrăznește să se compare pe el, o simplă scânteie, un strop, un biet pui golaș, cu soarele... marea sau... vulturul. Abia are curaj să roage pe Dumnezeu »să-l trăiască națiunii sale«.

Ion Tripa încearcă să scrie și balade epice, fără să reușească (Peștera hoților, Rafila...)

În bucățile erotice sau în *cântecele de dor* este însă în largul său. În aceste producții i se pot urmări și calitățile și lipsurile; cu ele se apropie de poezie, de creația artistică. Aproape toate sunt scrise cu măsură, cu deosebită grijă pentru condițiile de formă, cu sinceritate în exprimarea sentimentului și într'un ritm pe care e greu să-l deosebești de ritmul creațiilor poporane.

Această identificare cu producțiile pur poporane m-a determinat să pun la îndoială originalitatea unora dintre bucățile cari, deși publicate în volum sau trecute în caetul manuscris, mi-au părut de o factură atât de perfect poporană și atât de larg răspândite prin muzică încât am șovăit să recunosc în Ion Tripa pe autorul lor.

Dintre acestea fac parte »Cine-a făcut crâșma 'n drum« și »Nană, nană!«

Cântecele care, repet, au o atât de mare înrudire cu acele poporane, formează marea majoritate a bucăților tipărite în volumul din 1882 și a celor din caetul manuscris.

Iată unul în care se poate observa versificația populară și puțină astronomie populară dar și măsură, decență și chiar grație personală:

*Mândruliță dulce floare
Nu fii tristă gânditoare,
Ci fii veselă vioasă
Căci ești jună și frumoasă.*

*Mândruțiță ochi de zână
Haid' cu mine în grădină
C'acolo e iarbă verde
Unde gândul ți se pierde.*

*Să vezi fluturii cum zboară
Ca fantazia ușoară,
De pe-o floare pe-altă floare
Adiați de-o dulce boare;*

*Să vezi rozele 'n pupind
Și natura surâzind
Cu un farmec răpitori
Ca și luna printre nori!*

*S'auzi vântul cum oftează
Parcă plânge, lăcrimează,
Ca și inima în mine
Când m'ajunge dor de tine.*

*Și zefirii cum suspină
C'o suflare dulce, lină
Ca și sufletu-mi aprins
De amorul tău nestins!*

*Să vezi zilnica minune:
Sfântul soare cum apune
Aurind în urma lui
Orizontul cerului.*

*Să vezi cerul plin de stele
Cași-o mare de mărgele
Brilantă, strălucindă
Ca privirea ta cea blândă;*

*Să vezi luna argintie
Cu ce dor și bucurie
Ți-a trimite-a sa zâmbire
Prin a razelor lucire.*

*Să vezi carul stelelor
Cum străluce plin de-amor,
De amor ceresc, curat,
De luceferi sărutat;*

*Să vezi cloșca cea cu pui
În ocolul cerului
Cum iubește puii săi,
Cât de mândră-i între ei.*

*Și să vezi luceferii
Cum zâmbesc ca îngerii*

*Ca cei ingeri mititei
Ce-mi surad din ochii tai;*

*Să vezi dragă zorile
Cum sărută florile
Desvâlindu-și hainele
Arătându-și tainele..*

*Să vezi dragă... Oh! dar vină
Că acolo în grădină
Lângă-olaltă de-om șede
Doamne multe vom vedea!*

(Mândrullă dulce floare)

sau :

*Mândra mea când e în joc
Toată arde, toată-i foc,
Iară eu pe lângă ea
Nu mai știu de treaba mea.*

*Săr și cânt și mai descânt
Și-o sărat din când în când,
Și-o mai strâng la sânul meu
Până văd că ard și eu!*

*Oh! de-aș arde ca și jocul
Să-mi rămână numai locul,
Să n'o văd eu ca mireasă
Cum o duce altu-acasă!*

*Dar eu ard ca și-o lumină
Ce o ține ea în mână ..
Ea m'aprinde, ea mă stinge
Ea mă râde, ea mă plânge!*

(Mândra mea când e în joc..)

sau :

*— Nană, nană,
Bănățiană,
Nu-mi da gura cu măsura
Ci mi-o dă nemăsurată
Cum mi-ai dat o și altă dată,
Știi atunci, când erai fată!*

*— Bade, bade,
Nu se cade
Să-ți dau dragă
Gura 'ntreagă,
C'am bărbat și se cuvine
Să-i dau și lui că mă ține,
Să mă pot iubi cu tine.*

(Nană, nană...)

despre care am amintit mai sus.

Figura lui Ion Tripa pe care încercăm să o schițăm aici cu ajutorul manuscriselor și al volumului său — pe care-l întâlnim în numeroase biblioteci familiare din regiune — se conturează în lumina scrisului contemporan, ca un îmbucurător reprezentant al simțirii poetice din aceste ținuturi. Cu trăsături de viguros naționalism — accente calde și imprecapiuni; cu pulsații de sănătos umor rustic, devend veselie expansivă în cântecele cu sete și vin; cu largă aderență la poezia poporană, în inspirația și versificația lirică.

Ion Tripa rămâne o vrednică expresie a vieții și simțirii din locurile acestea, într'o epocă când intenții și stăpâniri străine îngreunau dezvoltarea elementului românesc.

Al. Constantinescu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Titan

A înfiripat cu trudă
Schele pentru cățaratul
bângă fruntea ninsă a lui Dumnezeu.

bugerul plăpând de seră
Va răzbi; și se va duce
După sângele corolei — Promenteu.

Nu-i lumină să-l orbească,
Nu-i drumeag să-i fure vлага, —
Se va ridica spre soare: ciocârlie.

De-or vrea vânturi să-l abată
În străbaterea spre culme,
li va da să bea — un iezăr — apă vie.

Îțind îndrăsneli rebele,
Când va săruta văzduhul
Va fi peste mäguri singurul năer.

Deslegat de ce-i teluric,
El va dăltui azurul
Până va desface lacăte la cer.

SILVIU HOTĂRANU

Colț limbistic

— îndreptar ortografic —

Cum scrim și cum ar trebui să scriem

»Luceafărul« din Timișoara se ocupă în ultimul său număr de modestul nostru colț filologic și cu prietenească camaraderie ne atrage atențiunea asupra unor »greșeli de tipar« ce *s-ar* fi strecurat tocmai la această rubrică, în articolul nostru mai de pe urmă.

Anume spune confratele nostru că scriem forme ca s-a (făcut, ajuns) și s-ar (putea) — când ar trebui să le scriem s'a și s'ar (cu apostrof, nu cu liniuță).

Ei bine, grafiile noastre nu sunt »greșeli de tipar«. Mai mult, noi nici nu le socotim »greșeli«. Nu spunem că cei cari scriu cu apostrof greșesc (așa a dispus doar însăși Academia Română) — noi am scris așa cum am scris, intenționat și cu convingerea că așa este mai bine.

Ne explicăm. Problema liniuței (-) și apostrofului (') în scriere datează de mai multă vreme și nu are norocul să fie soluționată. Este paralelă, cu cea a lui »â« (*â* din *a*) și »î« (*î* din *i*), — a lui »e« și »ie«, a genitivului feminin în »ei« sau în »ii« — și cu atâtea alte încă, probleme cari nu se pot soluționa prin dispozițiuni regulamentare, fie ele chiar ale câte unui for de înălțimea Academiei — ci care-și așteaptă soluționarea de la evoluția firească a limbii vorbite, și încorporarea ei în capo d'operele literare și realizările geniului poetic.

Până atunci însă, până când un nou Eminescu, reformator și creator de limbă, va stabili cu generală valabilitate o formă și nu alta, în creațiuni ce vor infrunta timpurile (până atunci noi, simpli îndrumători sau meșteșugari ai scrisului ortografic, ne străduim să îndeplinim una din legile fundamentale ale filologiei, și-anume: simplificarea ortografiei. »Cea mai bună ortografie este cea care are reguli mai puține«. — Acești-i principiul. L-a simțit Enăchiță Văcărescu la 1787, l-a for-

mulat I. Heliade Rădulescu — în 1828 și a rămas la baza activității științifice a filologilor noștri de azi.

5. — Academia spune : se scrie cu »î« din *i* la începutul și la sfârșitul cuvintelor, astfel: încep (și nu *âncep*), a înțelege (și nu a *ânțelege*), a urî (și nu a *urâ*) etc. — și cu »â« din *a* în interiorul cuvintelor: pământ, cuvânt, râs.

Dar această regulamentare academică este arbitrară, deci lipsită de un temei oarecare. Intr-adevăr, după regula Academiei, un cuvânt ca angelus (înger) sau ca antaneus (întâi) îl scrii cu *î* (din *i*) deși, după cum se vede, la origină a fost cu *â* (din *a*) — în timp ce alte forme ca pavimentum (pământ) sau conventum (cuvânt) risum (râs) trebuie să le scrii cu *â* (din *a*), deși la originea lor nu există a ci *e* sau *i* (pavimentum, conventum, risum). Mai mult : formele plurale ale acestora justifică pe *i*: cuvînte < cuvânt.

Dar chiar cei din sânul Academiei nu sunt toți de acord asupra grafiilor curente. Astfel răposatul profesor Ovid Densusianu primul cercetător pe baze pur științifice al »Istoriei limbii române« — a fost pe catedră, în sânul Academiei și-n publicistică, pentru simplificarea scrierii prin reducerea celor doi »î« (din *a* și din *i*) la unul singur, la »î« (din *i*). Aceași simplificare grafică o aflăm în scrierea lui Mihail Sadoveanu și a tuturor academicienilor ieșeni grupați în jurul »Vieții Românești« de până mai eri — »Insemnări ieșene« de azi. —

Aceasta în cece privește »î« privit de Academia oficială și de academicieni în afară de porțile ei.

6. — Să revenim la scrierea cu (') sau (-).

Când se pune apostroful? — Când (prin alăturarea a două cuvinte) se elimină un sunet; vin' aici! vino' ncoa! să' nceapă! Ce se observează?

Vin' a - ici; vi - no 'n - coa; să 'n - cea - pă

Că oriunde s-a pus apostroful *s-au* alăturat două cuvinte ale căror silabe dela sfârșit și dela început (vină aici) s-au contopit într'o singură pronunțare, cu o singură deschizătură a gurii.

Dar pentru a marca acest fenomen este nevoie și de semnul (-) care se numește »trăsură de unire« și care, prin definiție deci, face legătura dintre cele două cuvinte.

Așadar corect ar trebui să se scrie: »să'-nceapă«, »vin'-aici«. (cu apostrof și liniuță) — spre deosebire de »du - te de - aici«, »adu - mi - l« unde se pune numai liniuță deoarece se face numai legătura, fără nici o elisiune.

Cine mai scrie azi cu apostrof și liniuță simultan?! Nimeni. — Pe

vremea copilăriei mele se scria obligatoriu (aşa cel puţin mă învăţau dascălii şi profesorii mei de română).

Şi-atunci — de ce la »de-atunci«, »mi-aduci« liniuţa, iar la »să-nceapă«, »într'un« numai apostrof?

Un fel de reeditare a istoriei »î« (din *a* şi din *i*)....

De-aci *simplificarea*, nevoia de a simplifica. — E bună şi pentru copiii de şcoală şi pentru oamenii cari nu-s obişnuiţi cu şcoala şi cu toate regulile academiei. E suficient să ştii că sunt două cuvinte alăturate — simţi totdeauna când s'a făcut (din necesitate de comoditate a vorbirii — impusă de graiul poporan) elisiunea unui sunet — atunci: *liniuţa generalizată!*

Dar apostroful? — Apostroful îşi are şi el justificarea lui — la prescurtarea din interiorul cuvintelor:

fiin_că, dom_le, s-a_nneecat (pentru: fiindcă, domnule, s-a înneecat).

— Iată de ce suntem pentru simplificare şi, deşi nu scriem consecvent, respectăm liniuţa şi nu apostroful! —

Al. Constantinescu

Cărți

Monumentala operă a unui arădan:

„GHID DE LA ROYMAINE“

Stau cu volumul în față și-mi pare că visez. Așadar, *se poate!* — Muncă, stăruință, puțină bunăvoință, — și iată monumentalul *Ghid al României* scos din teascurile tipografiei Krafft și Drotleff din Sibiu.

Când zicem și repetăm »monumental« nu ne referim numai la cele 734 pg. ale volumului, la cele peste 35 hărți, planuri sau planșe atașate, și nici la cele câteva sute de clișee, excepțional de artistic reproduse, ce reprezintă fie colțuri pitorești ale Țării, din vârf de munte și până jos la mare, fie icoana de veche artă românească bisericească și țărănească (porți, fântâni, cerdacuri...) fie vestigiile ale românității și continuității noastre, portul național femeesc și bărbătesc din aproape toate ținuturile românești, rare și tipice reproduceri de țesături și covoare naționale, pe ținuturi, — reproduceri de adevărată artă (virtuozitate) fotografică ale celor mai de seamă opere (pictură, sculptură, arhitectură...) ale autorilor români și străini ce formează tezaurul artistic al României de azi. — Nu numai prin toate acestea și alte amănunte care pot să ne scape, este monumental acest »Ghid al României«, ci și prin concepția și realizarea lui, prin unicitatea și utilitatea lui.

Pentrucă, fără să ne defăimăm prea mult, noi cei cu Munții și cu Marea — excelente ținte ale drumeției de totdeauna și ale popasurilor duminicale — n-am avut până azi un itinerar oricât de aproximativ, — cu excepția... ghidului automobilistic al... societății »Distribuția«, cea cu uleiul »Osîn«. — Fără ironie dar cu multă amărăciune constatat, acesta-i adevărul. O întreprindere industrială și necesitățile ei comerciale, ne-au pus la dispoziție primele îndrumări turistice pe șoselele țării. Și până la ele, numai Nemții au mai avut așa ceva... Nemții cari au inundat Țara veche în toamna aspră și dureroasă a lui 1916, au adus cu ei un excelent ghid, minunat ca tehnică și utilitate practică, desăvârșit ca precizie documentară — ghid întocmit și tipărit în Germania și pe care

fiecare ofițer și subofițer neamț trimis pe frontul român, îl avea, cu sine. Ca o exemplificare a minuțiozității specific germane cu care fusese întocmită această carte, este suficient să amintesc că era trecută în ghid distanța kilometrică și subdivizionară dintre două comune, chiar pe drumuri care nu existau însemnate pe hărțile noastre obișnuite.

Deatunci n-am mai văzut ghiduri nemțești și mărturisesc că numa față de ghidul Parisului nu mi-am putut zăgăzui entuziasmul, până la apariția acestui »Guide de la Roumanie« al dlui Alex. Cicio Pop.

Ce a intenționat autorul? În primul rînd să facă cunoscute străinilor frumusețile și bogățiile Țării. Deci date istorice, artistice și economice, în acelaș timp — adică o imagine cât mai completă.

În prefață autorul ne inițiază că partea întâia a ghidului cuprinde elementele esențiale ale adevăratei înfățișeri a României. Mai întâi Țara: situația geografică geologia și climatul, apele, populațiunea, fauna și flora, apoi, istoria națiunii române și starea actuală a instituțiunilor sale, a civilizației sale, (litere, arte, știință, presă, etc.) și a economiei sale, (agricultură, industrie, comerț extern). În sfârșit excepționalele resurse pe care țara le oferă în materie sportivă și cinegetică, bogăția (numărul) și varietatea stațiunilor balneo-climaterice și apoi un elocvent și competent omagiu marelui scriitor francez Paul Morand. În fine, bucătăria română, indicațiuni practice privitoare la condițiile călătoriei cu calea ferată, mașina, vaporul sau avionul.

Partea doua este ghidul turistului la București.

A treia parte este consacrată regiunii petrolifere cu Valea Prahovei și Sinaia; a patra, celor două mari porturi ale Dunării: Brăila și Galați; a cincia, Văii Oltului și Banatul; a șasea Mării Negre și Coastei de Argint (Balcicul); a șaptea Moldovei, Basarabiei și Bucovinei; a opta Transilvaniei, în timp ce a noua descrie cursul Dunării a cărei deltă este desigur una dintre cele mai mari curiozități din Europa.

Descrierea se face urmând traseul căii ferate, al Dunării (partea nouă) sau traseele șoselelor principale.

Ca izvoare indică cele mai recente statistici și publicațiuni și operele istorice ale Dlui Iorga. — La sfârșitul fiecărui capitol — lista de cărți și părți privitoare la partea respectivă.

În sfârșitul prefeței, autorul (autorii) fac un călduros apel către toți lectorii, rugându-i să contribuie prin cunoștințele și observațiunea lor critică.

Ca oameni de lectură felicităm cu însuflețire pe Dl Alexandru Cicio Pop și distinșii săi colaboratori pentru opera de mare și prelungit răsunset pe care au realizat-o (în tăcere, cu discreție) și cu înțeleaptă muncă.

Iar ca arădani, mulțumim vrednicului fiu al orașului nostru, pentru partea de îndreptățită mândrie pe care o revarsă atât asupra istoriceii sale familii din care se trage, cât și asupra noastră, a tuturor concetățenilor săi.

Al. Constantinescu

Opere de valoare — și traduceri chinuite.

„SPARKENBROKE“

de CH. MORGAN

Despre traduceri, despre rostul și alegerea lor, nu voi scrie în rândurile de față. Principiile pentru traduceri, într'o literatură care nu mai e la începutul dibuelilor sale (cum e lit. română) — sunt categorice și definite: încetățenirea valorilor ce ating universalul; pilde de inspirație, tratare și tehnică a scrisului; etc. Romanul lui Ch. Morgan, »Sparkenbroke« — capod'opere autorului — a apărut în limba română, în spiritul acestor principii. Voi scrie însă mai la vale, despre mutilările pe cari le îndură unele opere traduse, despre tortura unei asemenea lecturi și penibila impresie să ai toată bunăvoința de a savura înalta ținută ideologică și literară, și să fii mereu șicanat de haina rău croită și peticită a versiunii românești.

Tema regentă în această istorie a ultimului vlăstar al nobilei familii engleze Sparkenbroke, este avida căutare a poetului-scriitor Piers, fiu excepțional și excentric, — de a se realiza pe sine în unul din cele 3 mari extaze: »cel puțin de 3 ori, omul vede limpede, și poate să se exprime: în *dragoste*, în *contemplația artistică* și în *moarte*, aceste 3 extaze, aceste 3 dispariții pământești, cari îl eliberează de moartea vie a trupului. Aceste 3 stări sunt în acelaș timp viață și moarte, transcendență sau extaz, împăcarea suferinței cu bucuria«.

Deși căsătorit cu Etty, aceasta — femeie calmă și înțeleghătoare — se dedică fiului lor Richard, lăsându-și soțul în voia tainicelor chemări ale sângelui și imaginației sale aprinse — pentru dragostea ei de arta și persoana lui.

Piers se îndrăgostește cu puteri supranaturale de Mary, logodnica prietenului său, și ea e magnetizată de dragostea lui. Poetul caută în adâncurile sufletului său și în mirajul dragostei lor, realizarea extazului iubirii, spre a-l transpune în opera sa capitală, »Tristan și Isolda«. O dragoste absolută: »Toată viața mea am aspirat după așa ceva — zice el — să iubesc o ființă cu dragoste absolută, asemeni credinței care purifică rațiunea din care a luat naștere și care există apoi prin propria ei viață«. Până la sfârșit, ea rămâne curată; în apogeul dramei, sfâșiată între elanurile magnifice ale pasiunii iraționale pentru Piers, și dragostea calmă și adânc umană pentru soțul ei George — dilema o conduce până la o salcie care era să-i suspende pentru multă vreme desăvârșitu-i trup, între pământ și azur. Dar, o întârziere neprevăzută a lui Piers, o lasă să cugete asupra vulgarității și inutilității gestului, și ea se întoarce, cu urmele funiei pe gâtul alb, în dormitorul lui George.

Totul va trece fără nici o explicație sau nedelicatețe, căci: »George știa să-și înfrâneze pornirile«. Piers va muri în cavoul familiei. Așteptarea, îl îndreaptă sumbru spre ultimul extaz: »Privind moartea, o vezi strălucind, iar pe pământ, întâlnești și altfel de extaze decât moartea, dar cu care se poate asemui: în artă cu siguranță și, cred, și în dragoste — căci se pare că bărbații și femeile s'au iubit întotdeauna cu o dragoste absolută, care n'avea nici o legătură cu eul lor dinnainte, și pe care n-a putut-o influența nici un act înfăptuit, în parte de unul din ei — Nici măcar trădarea, uitarea«. Apoi, resemnarea și amintirea: »Nu există decât o singură femeie iubită, și un singur farmec. Viața nu poate fi trăită prin uitare, sau înlocuită, ci ea trebuie trăită grație **amintirii** și pfa-cerii. A uita înseamnă a ucide, — a-ți aminti înseamnă a crea din nou; chiar o pierdere, nu e un trup în descompunere, sau legat de ființa captivă, ci un principiu permanent din care se inspiră omul eliberat.«

*

Minunată poezie a romanului — care se îmbină așa de frumos cu atmosfera alpină a ideologiei și care totuși, departe de a fi lipsită de cursivitate, este o urmărire încântătoare a supleții autorului... »Sparkenbroke« este o carte de o magnifică unitate și de isbitoare originalitate de inspirație.

Dar... dacă o citim în versiunea românească. Câte dureri de cap și câte descifrări de text — ca la un examen de limbi moarte!

»Fântâna«, opera precedentă a aceluiași, a apărut în editura »Lepage« — o ediție de lux exterior — dar o jalnică traducere a d-nei Laetitia Ghidionescu. Opera pe care am prezentat-o aici, e din »Naționala Ciornei«, tradusă tot de o femeie: Ana Costin. Dacă nu mă înșel, pentru cea dintâi există o scuză: *bunăvoința* — d-na fiind de origină din Elveția... Dar »Fântâna« e tradusă tot de o străină? Și acolo ororile limbistice sunt și mai dureroase. Ar trebui să cităm pagini întregi.

Se știe că intelectualitatea noastră — și azi — aproape pe bună dreptate, citește în mare măsură literatura streină. Scrisul englezesc în special, dela o vreme face furori la noi. Dar, se cade ca, creațiuni de talia acestora două, să îmbrace o haină a expresiei curate și autentic românești. Dece într'o editură ca »Ciornei« sau una de lux ca »Lepage«, aflăm orori de expresie în text, șchiopătări topice, grafie falsă a cuvintelor, și mai ales un atentat la structura intimă și la armonia limbii, cari dacă nu se pot învăța în câțiva ani, totuși se pot îndrepta de către un cât de neînsemnat șomeur intelectual, care să alinieze înțelesul, spiritul și grafia textului, într'o românească mai curată. De ce să fie atât de greoaie, o carte așa de înaltă? De ce să innaintezi cu zece pagini pe oră?!

Semnalăm și protestăm.

I. Moldovan

Reviste

În VIAȚA BASARABIEI, organul asociației „Cuvânt Moldovenesc”, numărul 5 (Mai) publică versuri: Vladimir Cavarnali, V. Luțcan, Cezar Stoika și T. Nencev. Semnează un articol care se remarcă, V. I. Chicu: „Din datele unui neohumanism”. După ce trece în revistă toată istoria culturii, din epoca ateiană, ajunge la „golul dintre cultură și tehnică pe care-l parcurgem astăzi”, dar din care omenirea va trebui să iasă, spre împlinirea „misiunii ei eterne”. Cităm din „Aventura ca bază a progresului” a dlui A. Țurcanu: „Omul aventurier este o sinteză de avânturi. Lângă astfel de oameni, viața ia capătă un colorit deosebit, se umple de un anumit farmec, iar orizontul ți se pare mai luminos și gândurile mai clare.. Cine însă își ia inițiativa să aducă o înnoire în cuprinsul vieții sociale, trecând peste opunerea majorității, fiind de cele mai multe ori, la începutul acțiunii, singur, nu face o aventură?... Prin ei se realizează istoria”. Mai semnează: prof. univ. Al. Boldur, N. Spătaru, N. F. Costenco, O. Plămădeală, etc.

TIMOCUL, revistă de luptă național-culturală a societății Timoc, publică în deschiderea numărului pe Martie-Aprilie, un lămuritor manifest în limba franceză, privitor la Dobrogea, istorica provincie românească, pusă mereu în discuție de presa bulgară și chiar străină. Manifestul clarifică în mod convingător situația, aducând în sprijin chiar afirmațiunile profesorului bulgar Milefici: (tradus) „din valea Provodia, luând actuala cale ferată drept frontieră, și dela M. Neagră, aproape de satul Inrihor, până la Dunărea de Nord eu n'am putut întâlni un singur loc cu populație bulgară indigenă”. Cercetări istorice, monografice, religioase, folklorice, preocupări literare, cronică și recenzii scrise cu entuziasm și idealism, mai sunt semnate de: F. Florescu, I. Conea, Gh. Atanasiu, P. Petrinca, G. Aria, A. Andrei, etc. Deși apare la București, suntem convinși că organul acesta necesar și util, își îndeplinește misiunea și de cealaltă parte a Dunării.

CONDEIUL literar, critic, artistic (Craiova, Martie-Aprilie 1939) aduce într-o frumoasă înținută tehnică, o aleasă prezentare a volumului de versuri „Pribegii Marine”, pe care poetul Corneliu Moldoveanu îl face să apară (I. Gr. Perieșeanu). Mai semnează: Eugen Constant, G. Giugiuc, Paul Constant, I. P. Tuculescu; versuri: C. Goron, Aleiu, E. Constant, Lazăr, Pârvulescu, Măceșeanu, Cazacu, Cristian, Iacobescu, etc., Frumoase clișee.

(i. m.)

INSEMNARI

Apariția neregulată a „Hotarului” ni se datorește unor cauze de ordin general și unor alte cauze proprii. Începem cu acestea din urmă pe care le vom eticheta cum se obișnuiește, „independente de voința noastră”. Sunt într’adevăr independente. Și iată de ce: „Hotarul” a fost până în Aprilie a. c. organ al Federației Societăților Culturale din Arad. Cine a inițiat, în ce scop, ce a realizat, cui a folosit și cui a dăunat această federație — vom spune-o cu alt prilej. Fapt e că federația a fost (și n-a fost...) disolvată, prin legea serviciului social pe care conducătorii Federației au înțeles s-o aplice pentru Arad, cu începere dela 1 Aprilie a. c.

Ori dela 1 Aprilie și până azi, chestiunile de ordin material dintre Federație și „Hotarul” n-au putut fi încă lichidate, astfel că revista nu și-a putut baza apariția pe independența ei materială.

În așteptare, am tot amânat...

Aceasta este cauza particulară a întârzierii apariției.

Cauza generală trebuie căutată printre acele ce determină întârzierea apariției regulate a atâtor reviste similare.

Într’adevăr, cu excepția revistelor dela centru și a celor cu subvențiuni bine stabilite, mai toate revistele din provincie și mai cu deosebire din Ardeal apar neregulat. Unele la câte două-trei luni odată — altele la intervale și mai mari. „Gând Românesc” din Cluj ne-a sosit zilele acestea, într’un format masiv — pe 6 luni deodată, Ianuarie-Iunie 1939. Noi înșine suntem nevoiți să apărăm de data aceasta pe cinci luni (inclusiv, *cele două luni de vacanță în care n-am apărut niciodată.*

Explicația? — Știm și noi? Poate

vremurile turburi prin care am trecut în Martie și Aprilie cu colaboratori concentrați, sau prea intens ocupați după concentrare — poate din cauza indolenței pe care o pun mulți dintre abonați la plata abonamentului, deci lipsa fondului permanent necesar plății tiparului.

— Anunțăm de pe acum pe cefitori și pe abonații noștri credincioși că începând din Septembrie Hotarul le pregătește surpriza unei apariții regulate în condițiuni tehnice care nu vor însemna poate un progres vădit față de cele actuale, dar în condițiuni redacționale neasemuit superioare. (a. c.)

„Vestul” din Timișoara, — gazeta dlui Sever Bocu, — continuă să apară în al X-lea an, având în timpul din urmă caracter cultural, economic, social.

Un grup de tineri talentați, au meritul de a contribui regulat cu frumoase lucruri. Semnează des: Petru Sfetca, Pavel P. Belu, Grigore Bugariu, Ion I. Mioc și Ion Jivănescu.

Sub titlul „Marginale”, se găsesc câteva note scurte, dar scrise bine și semnate cu aceste trei inițiale: a. d. b.

Redactor e Petru Sfetca. (g. m.)

„Hotarul” pregătește pentru Septembrie un număr închinat învățământului de toate gradele, național și minoritar din orașul și județul Arad. Acest număr special va fi scos de „Asociația profesorilor secundari din Arad” în colaborare cu „Institutul Social Banat-Crișana” secția Arad, de sub conducerea dlui Dr Radu, directorul Căminului Cultural Arădan.

El va apărea cu prilejul adunării anuale a „Asociației generale a profesorilor secundari din Țară” ce se va ține la Arad pe la jumătatea lui Septembrie. (a. c.)

Am primit la Redacție:

Cărți:

- P. GEORGESCU-DELAFRAS* — *Supremația credinței pure în viața sufletească și socială.*
Ed. Cugetarea.
- EUGENIU SPERANȚIA*; — *Cum am cucerit viața.* Ed. Cugetarea.
- V. POPA MĂCEȘEANU* — *Icoane și inscripții* — versuri — Timișoara.
- Lt. Col. CONST. ATANASIU* — *Patriotism și ideal* Ed. Cugetarea.
- FISCHHOFF ȘT.* (teză de doctorat) — *Activitatea Clinicii Oftalmologice din Cluj în 1925.*

Reviste:

<i>Biserica și Școala</i>	An. — LXIII	— 17—21 22 23—24	— Aprilie-Iunie	— Arad
<i>Gazeta cărților</i>	„ — VIII	— 11—14—16	— Ianuarie-Febr.	— Ploești
<i>Scântea</i>	„ — X	— 1—3	— Ianuarie-Martie	— Gherla
<i>Orizonturi</i>	„ — II	— 1	— Aprilie	— Galați
<i>Preocupări literare</i>	„ — IV	— 4—5—6	— Apr.-Maiu-Iunie	— București
<i>Fruncea</i>	„ — VI	— 6—7—8—9	— Apr.-Maiu-Iunie	— Timișoara
<i>Condeiu</i>	„ — I	— 5—6—7	— Febr.-Aprilie	— Craiova
<i>Viața Basarabiei</i>	„ — VIII	— 4—5	— Aprilie Maiu	— Chișinău
<i>Timocul</i>	„ — VI	— 3—4	— Martie-Aprilie	— București
<i>Răsăritul</i>	„ — XXI	— 5 6	— Maiu-Iunie	— „
<i>Satul</i>	„ — IX	— 101—102—103	— Iunie	— „
<i>Luceafărul</i>	„ — V	— 3—5—6	— Martie-Mai-Iun.	— Timișoara
<i>Plaiuri Săcelene</i>	„ — VI	— 3	— „ „ „	— Satu lung
<i>România aeriană</i>	„ — XIII	— 3—4—5	— Mart.-Apr.-Maiu	— București
<i>Școala idealismului</i>	„ — II	— 1	— Maiu	— Timișoara
<i>Innoirea</i>	„ — II	— 17	— Iunie	— Arad
<i>Pământul</i>	„ — VIII	— 200	— Aprilie-Maiu	— Călărași
<i>Transilvania</i>	„ — 70	— 2	— Martie Aprilie	— Sibiu
<i>Pagini literare</i>	„ — VI	— 1—2—3—5	—	— Turda
<i>Orizonturi</i>	„ — II	— 2—3	— Maiu-Iunie	— Galați
<i>Buletinul preg. premilitare</i>	III	— 11—12	—	— București

Ziare:

<i>Acțiunea</i>	— IV	— 48—49	— Aprilie	Roșiori de vede
<i>Zarandul</i>	— VII	— 8—12	— Iunie	— Brad
<i>Tribuna</i>	— III	— 7	— „	— Arad
<i>Botoșanii</i>	— I	— 7	— „	— Botoșani
<i>Observatorul</i>	— VI	— 71—72 73—74	— „	— Drohoiu
<i>Vremea nouă</i>	— VII	— 66—67	— „	— T. Severin
<i>Vestul</i>	— X	— 2309	— „	—
<i>Drapelul nostru</i>	— VI	— 66—67	—	— București
<i>Țară nouă</i>	— I	— 1—3	— Maiu	— Cluj

